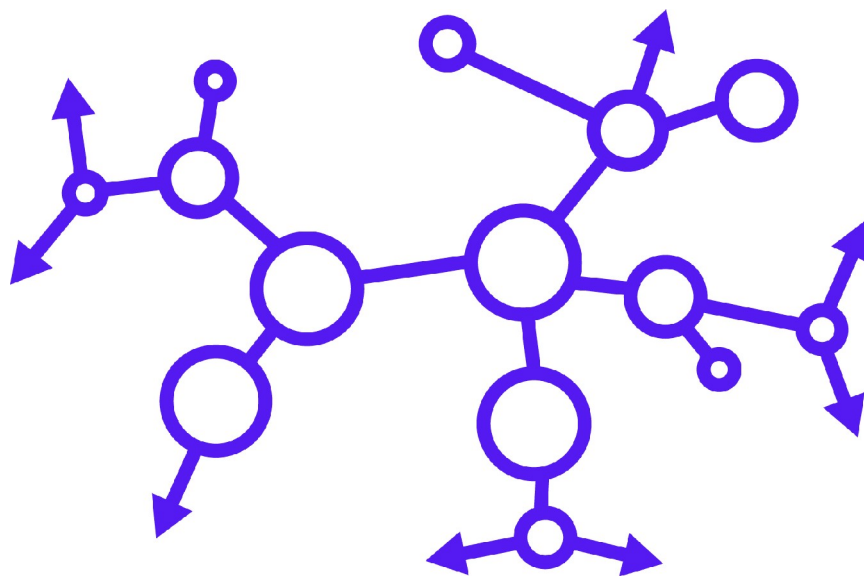

Gabriel Blad
Båtmansgatan 1
632 27 Eskilstuna
016 – 54 10 786
gabriel.blad1@gmail.com

DEN FÖRFÖLJDA KYRKAN SOM FÖRSAMLINGSMODELL

Att använda Kinas husförsamlingsrörelse som förebild för
församlingsplantering i väst

Engelsk titel:

The persecuted church as church model: using the Chinese house church movement as ideal for church planting in the West.

Handledare: Ulf Gustafsson

Ämnesord

Församlingsplantering, ecclesiologi, husförsamling, Kina, förföljelse

Sammandrag

Inom den församlingsplanterande rörelsen i väst har en fraktion växt fram, i detta arbete betecknad *den multiplicerande församlingsrörelsen*, som snarare hittar sina förebilder hos den förföljda kyrkan i syd än i stora, framgångsrika församlingar i väst. Detta arbete undersöker huruvida husförsamlingsrörelsen i Kina är en reell förebild för denna rörelse och om det är möjligt och önskvärt att applicera detta i väst. Arbetet slutar i en diskussion kring vad detta får för konsekvenser för kyrkans identitet i en svensk kontext.

Genom att i två litteraturstudier jämföra vad den multiplicerande församlingsrörelsen i väst *vill vara* med vad husförsamlingsrörelsen i Kina *är* dras slutsatsen att husförsamlingsrörelsen i Kina dock är den multiplicerande församlingsrörelsens främsta samtida förebilden, men också en selektiv sådan, vilket märks framförallt i avsaknaden av husförsamlingsrörelsens akuta eskatologi. Min slutsats av detta är att det går att efterlikna yttre formerna från den förföljda kyrkan i form av små, reproducerande och autonoma församlingsenheter i decentraliserade nätverk samt ett Jesuscentrerat evangelium. Men det är svårare att efterlikna de inre värdena i form av den passion och överlåtelse förföljelsen skapar.

För den svenska kontexten innebär det att den förföljda kyrkans bidrag inte bara kan ses som en församlingsmodell, utan utmanar själva identiteten av vad kyrkan är. I den post-kristna kontexten ställs svensk kristenhet i mötet med den förföljda kyrkan inför ett val att gå från att se sig själv som en av samhället accepterad institution till en profetisk motrörelse.

Den multiplicerade församlingsrörelsen i Sverige har potential att bli ett svar på den utmaningen men måste förutom det den redan är också aktivt välja ett utanförskap. Den måste gå från att främst bestå av redan kristna, till att byggas upp och utbredas av människor som kommit till tro i rörelsen. Och den behöver erövra en kraftfull eskatologi.

Innehållsförteckning

Ämnesord.....	2
Sammandrag.....	2
1 Inledning och bakgrund.....	5
2 Uppgiften och syfte.....	7
2.1 Metod.....	7
2.2 Disposition och materialval.....	8
3 Avgränsning och begreppsdefinitioner.....	9
3.1 Vilken församlingsplanterande rörelse?.....	9
3.2 Vilken förföljd kyrka?.....	11
3.3 Begreppsanvändning.....	11
4 Husförsamlingsrörelsen i Kina.....	13
4.1 Historisk bakgrund.....	13
4.2 Kan husförsamlingsrörelsen beskrivas?.....	15
4.3 Relationen till den officiella kyrkan.....	15
4.4 Tillväxt och storlek.....	16
4.5 Utmärkande drag.....	17
4.5.1 Sociologi.....	17
4.5.2 Strukturer.....	17
4.5.3 Värderingar, tro och teologi.....	19
4.5.4 Ledarskap, lekmannaskap och församlingssyn.....	20
4.5.5 Sekteristisk?.....	21
4.6 Förföljelsen.....	21
4.6.1 Hur ser förföljelsen ut?.....	22
4.6.2 Förföljelsens formande roll.....	23
4.6.3 Attityden till förföljelsen.....	23
4.6.4 Förföljelse och tillväxt.....	24
4.7 Summering.....	24
5 Den multiplicerande församlingsrörelsen.....	27
5.1 Sker något nytt?.....	27
5.2 Tillväxt och storlek.....	28
5.3 Företrädare.....	28
5.4 Utmärkande drag.....	31
5.5 Relationen till det etablerade.....	34
5.6 Summering.....	34
6 Kina som förebild och ideal – jämförelse av litteraturstudierna.....	37
6.1 Likheter.....	37
6.1.1 Vad har Kina som väst förespråkar?.....	37
6.1.2 Icke-valda likheter mellan Kina och väst.....	39
6.2 Skillnaderna.....	39

6.2.1	Var tog eskatologin vägen?	39
6.2.2	Att mötas från två olika håll	39
6.3	Kina i församlingsplanterarnas böcker	40
6.3.1	Hur används Kina hos församlingsplanterarna?	40
6.3.2	Vilken plats har Kina som förebild?	41
6.3.3	Är bilden av Kina idealiserad?	41
6.4	Är Kina del i att något annorlunda växer fram i väst?	42
6.5	Går det dupera effekten av förföljelse?	43
7	Den förföljda kyrkan och Sverige	45
7.1	Fusionen mellan husförsamlingstanken och församlingsplanteringstanken	45
7.2	Institutionalisering – avsteg eller framsteg	47
7.3	Problematisering av den förföljda kyrkan	48
7.3.1	Religiös elitism och svartvita gränsdragningar	48
7.3.2	Den förföljda kyrkan i en individualistisk kontext	49
7.3.3	Beroende av förföljelsen	49
7.4	Bidrag från den förföljda kyrkan	50
7.4.1	Den svenska kontexten	50
7.4.2	Bidrag till den etablerade kyrkan	51
7.4.3	Bidrag till samhället	51
7.5	En identitet, inte en modell	52
7.5.1	Finns förföljelsens kraft att ta del av i Sverige?	52
7.5.2	Att bli närvarande genom utanförskap	54
7.6	Slutsats	55
	Litteraturförteckning	57

1 Inledning och bakgrund

Runt om i vår värld växer den kristna rörelsen som aldrig förr. I vår del av världen kan det upplevas som kristen tro tappar mark men i själva verket har den bara bytt tyngdpunkt. Kristen tro har de senaste 100 åren flyttat sitt gravitationscentrum söder ut från Europa till Afrika, Asien och Latinamerika. Den typiska kristne är idag en afrikansk eller latinamerikansk kvinna, inte en europé. (Jenkins 2002 s. 2f.)

På många håll går dessutom den kristna tron framåt på ett explosionsartat sätt (Garrison 2004). Ofta utmärks också dessa områden av någon form av förföljelse. Det verkar som att förföljelsen många gånger bidrar till att mejsla fram och skapa förutsättning för en extraordinärt expansiv form av kristendom (Garrison 2004 s. 221ff, 235ff).

Väst är därmed inte längre enda exportören av kristen tro, och definitivt inte den främsta (om man med exportör menar numerär tillväxt av troende). Väst är inte heller längre den självklara platsen att hitta ideal och exempel för hur kristen tro och kyrka ska gestaltas. Den kristna världen har börjat vändas upp och ner. Det bli mer och mer vanligt att kyrkor i väst tittar söderut för att fråga vad de har som vi saknar. Vad gör att de lyckas med den expansion som vi inte lyckas med?

I denna uppsats vill jag titta på en aspekt av denna förändring, nämligen intresset för den förföljda och expanderande kyrkan i allmänhet och den oregistrerade husförsamlingsrörelsen i Kina i synnerhet hos församlingsplanterare i väst. Förebilderna i syd i form av snabbt framväxande nätverk av ofta små församlingar, ofta i en situation av förföljelse har blivit viktigare än de stora, framgångsrika och centralt styrda församlingarna i väst.

Mitt förhållande till församlingsplantering

Mitt val av frågeställning bottnar inte bara i ett allmänt intresse för detta utan är en följd av ett personligt engagemang för nya församlingar i Sverige. Under de sista åren har jag och det lokala församlingsgrundande sammanhang jag är en del av också gått igenom en liknande förändring. 2006 flyttade jag till Eskilstuna för att få vara del i ett församlingsgrundande arbete. Då framförallt för att jag var nyfiken. Församlingsplantering var något lite exotiskt och spännande i utkanten av vad kyrkan gjorde. Vårt mål då var att se *en* (så stor som möjligt) ny församling växa fram.

Sen dess har församlingsplantering blivit en självklar och central del i min förståelse av vad det innebär att vara kyrka. Det är inget för några få entusiaster i kyrkans marginaler utan den lokala församlingens förmåga att reproducera sig är en del av kyrkans identitet. Målet är inte längre *en* ny församling utan snarare att vara del i en rörelse av församlingar som grundar nya församlingar.

Jag är alltså själv en del av den rörelse som det här arbetet berör. Jag är en förespråkare av små, enkla, utåtriktade och ständigt reproducerande församlingar som hålls samman snarare av relationer än en tydlig gemensam organisation. Församlingar som startas, inte främst av några få experter med den speciella kallelsen att vara församlingsplanterare, utan av lärjungar till Jesus generellt. Jag är också övertygad om att återupptäckten av församlingens inneboende reproducerande förmåga är avgörande för kyrkans framtid i Sverige.

Församlingsplantering i Sverige

Kanske ser vi också idag en församlingsgrundande rörelse växa fram som kommer påverka Sverige. Den är ännu inte särskilt synlig för människor i allmänhet men börjar alltmer bli en självklarhet inom kristenheten. Under de senaste decennierna har ett ekumeniskt nätverk för församlingsgrundande (FG-nätverket) växt fram där idag stort sett alla frikyrkosamfundet deltar och delar längtan efter att åter igen bli församlingsgrundande rörelser.

Synen på församlingsplantering i kristenheten upplever jag också ganska drastiskt har förändrats under denna tid. Församlingsplantering är inget nytt, men nya församlingsbildningar har under en ganska lång tid, ofta och på många håll, snarare bemötts av skepsis än av glädje. Min upplevelse är att detta både har och fortsätter att snabbt förändras (jmf. med Perneryds diskussion i ämnet från 2001, s 2f).

Det pågår ett ständigt experimenterade och samtal i den församlingsgrundade rörelsen kring hur nya församlingar bäst bör grundas och vad som är drivkraften och mandatet till det. Min personliga upplevelse är att det också i Sverige sker den förskjutning i synen på församlingsgrundande som detta arbete försöker zooma in.¹

Varför inte fokusera enbart på den svenska kontexten?

Utifrån denna inledning skulle man med rätta kunna fråga sig om det inte vore bättre att smalna av och fokusera detta arbete enbart på just Sverige. Jag har tagit den frågan på allvar. Sverige är en unik kontext som skiljer sig från västvärlden i stort.

Anledningen till att jag inte valt det är dels att det ännu inte finns särskilt mycket skrivet om detta utifrån ett svenskt perspektiv. Den andra anledningen är att det församlingsgrundande arbetet i Sverige väldigt starkt är influerat av USA, Australien och Europa. Sverige är trots allt en del av västvärlden och i dagens stora informationsutbyte dras vi påtagligt med i vad som händer i det stora perspektivet. Träffar för församlingsplanterare i Sverige har ofta internationella gäster och svenska församlingsplanterare (jag är en av dem) läser deras böcker, bloggar och tar del av undervisning från väst i stort.

Styrkan med detta är att det går ligga mer i framkant av den förändring som sker i synsättet på församlingsgrundande i väst än vad som hade varit möjligt utifrån ett mer strikt svenskt perspektiv. En annan styrka är att det förhoppningsvis lättare går att urskilja de stora dragen från lokala särtrytningar. Lokala församlingsplanteringar är alltid präglade av sin unika miljö, det är en av själva poängerna med att plantera nya lokala församlingar. Men i det här arbetet vill jag snarare än att jämföra hur olika kontexter formar en församlingsplantering komma åt hur det bakomliggande tänket för församlingsplantering generellt förändrats. För detta är det större perspektivet mer lämpligt.

Svagheten är dock i stort densamma. Det finns en betydande risk för för starka generaliseringar. Faran är också en snedbalans. Den litteratur som produceras i väst om församlingsplantering utifrån detta perspektiv har sin tyngdpunkt i USA och Australien.

Men trots att jag medvetet väljer ett mer övergripande perspektiv, är målet med detta arbetet ändå att det i slutändan ska leda fram till relevanta slutsatser, som är tillämpbara i den lokala, svenska församlingsplanterande kontexten och bidragande till svensk kristenhet i stort.

1 Jag gör detta antagande utifrån egna erfarenheter av att de sista 6 åren tagit del i träffar och konferenser kring församlingsplantering som framförallt FG-nätverket och Svenska Missionskyrkan arrangerat, samt tagit del i samtal, artiklar och bloggar bland församlingsplanterare i Sverige.

2 Uppgiften och syfte

I skaran av böcker om församlingsplantering som skrivs i väst, framförallt i USA, Australien och även till viss del i Europa, finns det en krets av författare och församlingsplanterare då denna förskjutning av ideal, från väst mot syd tydligt märks. Dessa menar att den växande och ofta förföljda kyrkan i syd är ett mer genuint uttryck för kristen tro och betydligt mer liknar den tidiga kristna kyrkan än dagens kyrka i väst. Ofta är just husförsamlingsrörelsen i Kina det tydligaste exemplet. Så här skriver till exempel Alan Hirsch:

[I]t seems that we have simply got it all mixed up. On comparison, the Chinese church is much closer to what the New Testament intends, as well as more consistent with the New Testament experience of church. It is we who are inconsistent in this regard—it's that simple. (2006 s. 196–7)²

Syftet är att granska om och på vilket sätt den förföljda kyrkan kan fungera som ideal och förebild för församlingsplantering i väst. Går det att lära sig av och ta del av samma drivkraft som en förföljd kyrka äger utan att själv vara i den situationen?

Jag vill också undersöka vilka övergripande drag som utmärker husförsamlingsrörelsen i Kina och om de dragen kan kännas igen i den del av den församlingsgrundande rörelsen i väst som använder Kina som förebild. Är Kina en reell, faktiskt förebild? Eller är husförsamlingsrörelsen i Kina med dess dramatiska tillväxt snarare ett konstruerat ideal för att användas till att motivera egna idéer som egentligen inte så mycket liknar den faktiska situationen i Kina?

Till sist är min målsättning att detta studie ska leda fram till en diskussion kring hur församlingsplantering i vår kontext i väst – och då särskilt den svenska – kan berikas av den förföljda kyrkan och exemplet Kina. Är det, trots de kontextuella skillnaderna, möjligt och önskvärt att använda den förföljda kyrkan som församlingsmodell?

Arbetets hypoteser

Inriktningen på och förutsättningarna för arbetet har växt fram utifrån några hypoteser eller antaganden som jag också hoppas att kunna påvisa genom studiet.

Det första antagandet är att delar av den församlingsgrundande rörelsen i väst genomgår en drastisk förändring. Den andra att den förföljda kyrkan, och då särskilt husförsamlingsrörelsen i Kina, är en av de stora idealen och förebilderna för denna förändring. Den tredje att denna rörelse också har börjat ha och kommer få stor betydelse för det församlingsgrundande arbetet i Sverige. Och till sist att detta förändrande perspektiv har något positivt och värdefullt att bidra med i västerländsk och svensk kristenhet.

2.1 Metod

Eftersom målet är att undersöka Kinas roll som ideal är det inte min ambition att jämföra Kina med väst, utan det jag vill jämföra är vad husförsamlingsrörelsen i Kina *är* och vad den del av den församlingsplanterande rörelsen som detta arbete berör *eftersträvar att vara*.

2 För fler exempel se Cole 2010 s. 68f, Dale 2011 s. 30f, Garrison 2004 s. 26.

Min metod är att genom två litteraturstudier försöka föra ihop två rätt skilda litteraturområden. Dels undersökande litteratur som beskriver kristenhetens utveckling i Kina sedan det kommunistiska maktövertagandet 1949 och med ett särskilt fokus på den oregistrerade husförsamlingsrörelsen. Dels den relativt stora mängd av metodböcker för församlingsgrundande som skrivits på senare år, i och primärt för en västlig kontext, men där författarna tittar åt den förföljda och expanderande kyrkan i syd som församlingsmodell snarare än åt en förnyad form av den inhemskt etablerade kyrkan.

2.2 Disposition och materialval

Arbetet är disponerat i fyra delar. Den första delen har till syfte att undersöka hur husförsamlingsrörelsen i Kina ser ut för att beskriva dess församlingssyn och hitta karaktäristiska drag och värderingar i dess tro och teologi. I mitt val av litteratur har jag försökt hitta en viss bredd i beskrivningarna. Både litteratur som särskilt behandlar just husförsamlingsrörelsen men också litteratur som tar ett större helhetsgrepp av kristenheten i Kina. Jag hoppas också hitta relevant litteratur som behandlar församlingssyn och kristen tro utifrån rörelsens egna ledare och talespersoner.

I den andra delen vill jag beskriva vad den falang av församlingsplanterare i väst som detta arbete zoomar in på eftersträvar att vara. Detta kommer jag att göra genom att ett litteraturstudie av förespråkarnas egna böcker. Jag har här försökt att primärt välja de mest tongivande författarna för denna falang och som mest tydligt lyfter fram den förföljda kyrkan som ideal.

Därefter vill jag i den tredje delen föra samman dessa iakttagelser och fokusera på den del av min frågeställning som behandlar på vilket sätt husförsamlingsrörelsen i Kina fungerar som förebild för väst. Är det en reell förebild eller handlar det snarare om ett konstruerat ideal? Här skulle jag också utifrån det material jag fått fram se om de första två hypoteser jag grundat arbetet på verkar rimliga. Är husförsamlingen i Kina del i att något drastiskt annorlunda växer fram i väst?

Till sist vill jag använda det föregående som ett underlag för en slutdiskussion utifrån en primärt svensk kontext. Kastar den förföljda kyrkan nytt ljus över den svenska kontexten för församlingsplantering? Arbetets målsättning är alltså bidra till församlingsplanteringsrörelsen och kyrkan i Sverige. Men jag gör det genom att gå en omväg via den förföljda kyrkan i form av husförsamlingsrörelsen i Kina och hur den påverkat församlingsplanterare i väst, för att se om och i så fall hur det kan bidra med för en svensk kontext relevanta perspektiv, utmaningar, frågor och möjligheter.

3 Avgränsning och begreppsdefinitioner

Eftersom arbetet berör en specifik del av den församlingsgrundande rörelsen i väst, liksom en specifik del av den förföljda kyrkan och kyrkan i Kina, vill jag försöka definiera och klargöra hur dessa uppdelningar ser ut och vilka begrepp jag använder för det.

3.1 Vilken församlingsplanterande rörelse?

Församlingsplantering i väst är ingen enhetlig rörelse. Det sammanhängande är strävan efter nya församlingsbildningar, men inom detta finns det en stor spännvidd i hur och vad som ska planteras.

En hypotes för arbetet är som sagt att en drastisk förändring av perspektiv ägt/äger rum i delar av den församlingsgrundande rörelsen i väst. Arbetet antar också att en av de inspirationskällor och ideal som används för denna förändring är den förföljda kyrkan och där är Kina ett av de viktigare exemplen. Den del av den församlingsgrundande rörelsen som det här arbete fokuserar på är alltså de som kan antas bekräfta de här två hypoteserna. Hur tydlig avgränsningen är av denna falang inom den församlingsgrundande rörelsen återstår att se. Och också vad som mer specifikt utmärker den. Men gemensamt är att den vill lära av och i väst applicera de faktorer till tillväxt som husförsamlingsrörelsen i Kina får vara en representant för.

Begreppsanvändning inom denna falang

För att tala om sig själv som kyrka och församling³ använder författarna inom denna grupp en mängd begrepp som på många sätt överlappar varandra men där det samtidigt finns nyansskillnader. Jag ska här presentera de vanligaste i litteraturen.

Husförsamling (House church)⁴

Ordet har under en lång tid använts för att beskriva detta sätt att organisera sig i små, fristående församlingenheter. Begreppet är också frekvent använt på svenska och det vanligaste sättet att tala om rörelsen i Kina.

Många väljer dock att gå ifrån det och hitta andra begrepp. Till viss del tror jag det beror på att dessa författare upplever att bilden av vad en husförsamling är har ”satt sig” och på många håll fått en negativ och separatistisk klang. Men framförallt för att *husförsamling* för starkt betonar att det är i just hemmet som kyrkan träffas. Dessa författare ser hemmet som *ett* men långt ifrån det enda stället där små, fristående församlingar kan växa fram. (Cole 2005 s 22f.)

Även de som väljer att hålla fast vid det betonar att *husförsamling* används i en vidare betydelse än om enbart kyrkor som träffas i hem. *Hus* står snarare i kontrast till att ha egen

3 Jag kommer i detta arbete att i stort sätt använda begreppen *kyrka* och *församling* synonymt. Båda går tillbaka till ett och samma grekiska ord i Nya testamentet – *ekklesia*. Men eftersom begreppen har olika betydelse i svenska språket är valet mellan dem i vissa fall medvetet gjort för att betona en poäng.

4 I vissa fall har jag inte stött på någon svensk översättning av begreppen och har då valt att göra en egen. Jag väljer därför att sätta det engelska begreppet i parantes första gången för att visa vilket ord jag hänvisar till.

särskild kyrkbyggnad än till just hem. (Simson 2009 s 157.)

Enkel kyrka (Simpel church)

Som ersättning för *husförsamling* används ibland istället *enkel kyrka*. Begreppet lyfter fram det avskalade som det ideala och vill filtrera fram kärnan i vad det innebär att vara kyrka. Det enkla är också det som gör det möjligt för församlingarna att reproducera sig. Begreppet står i kontrast till en kyrka som gjort sig beroende av byggnader, centraliserade organisationer och anställt ledarskap. (Dale m.fl. 2011 s. 79, 225ff.)

Organisk kyrka (Organic church)

Organisk används i kontrast till mekanisk. Kyrkan är inte en organisation som kan byggas likt en maskin utan växer fram som en organism. De två författare som tydligast förknippas med detta som sin primära beteckning på den kyrka de förespråkar är Niel Cole och Frank Viola. Men de lägger till viss del olika betydelse i begreppet.

Cole drivs av tillväxt. Han använder *organisk* för att förespråka att kyrkan bäst och snabbast växer på det sätt som livet växer. Det organiska utmärks till skillnad från det mekaniska genom att det reproducerar sig, inte bara skapar resultat.⁵ För Viola står det organiska snarare för ett mer genuint uttryck av vad det innebär att vara kyrka än för hur kyrkan växer (Se punkt 5.3). Båda författarnas utgångspunkt leder dock fram till nätverk av ofta små, enkla, familjeliknande gemenskaper som delar ett gemensamt syfte och sätt att leva livet snarare än en viss verksamhet eller organisation. (Giles 2010.)

Församlingsplanterande rörelse (Church Planting Movement)

David Garrison använder detta begrepp för att beskriva skeenden av extraordinär framväxt av nya församlingar. Hans begrepp skiljer sig från de andra i det att det är en beskrivning av ett fenomen han tycker sig se, inte ett epitet på en viss typ av församlingar. I sin bok med samma namn presenterar han exempel på församlingsplanterande rörelser från hela världen. Han egen definition är: "[A] rapid multiplication of indigenous churches planting churches that sweeps through a people group or population segment" (2004 s 21).

Missionell kyrka (Missional church)

Detta begrepp är bland de författare jag läst framförallt förknippat med Alan Hirsch och Michel Frost och är ett vidare begrepp än de övriga. Det står för att på nytt betrakta västvärlden som ett missionsfält och använda Guds mission som den grundläggande principen för att förstå kyrkan. (Se punkt 5.3)

Hirsch menar att en organisk struktur är *en* konsekvens av att kyrkan är missionell och på detta sätt hålls den *missionella kyrkan* samman med de andra begreppen vi pratat om. Mission står för att vara utsänd. Den naturliga rörelsen för den missionella församlingen är att sända utåt, snarare än att attrahera inåt och betonar därmed växandet genom att reproducera sig och blir *fler nya församlingar* framför att attrahera till sig själv för att bli större och *fler i församlingen*. (Hirsch 2006 s. 127ff, 185.)

5 En kaffebryggare kan göra kaffe men inte en ny kaffebryggare. Resultatet är en återvändsgränd (mekanisk tillväxt). För ett äppelträd däremot är äpplet bara en bit på vägen till ett nytt äppelträd (organisk tillväxt).

3.2 Vilken förföljd kyrka?

Samma sak behöver sägas om den förföljda kyrkan. Den förföljda kyrkan är ingen enhetlig kategori. Det finns förföljda kyrkor av alla slag. Och förföljelse i sig kan ta sig uttryck i de mest skiftande former. Det är inte heller den förföljda kyrkan i allmänhet som är förebild för den församlingsgrundande rörelsen utan det måste läggas till minst ett kriterium till till förföljelsen. Detta kriterium är att kyrkan trots (eller till och med tack vare) förföljelsen inte bara överlever utan också expanderar på ett sätt som den inte tidigare förmått. Förföljelsen åstadkommer en förändring som i sin tur leder till expansion. Det är därmed inte bara den förföljda kyrkan vi pratar om utan den förföljda och kraftigt expanderande kyrkan, vilket väl stämmer in på husförsamlingsrörelsen i Kina.

3.3 Begreppsanvändning

Som vi har sett ovan har olika författare egna favorituttryck för ungefär samma sak. När jag tydligt hänvisar till en specifik författare kommer jag försöka vara så trogen deras begreppsanvändning som möjligt. Jag kommer dock använda mina svenska översättningar av dem.

När jag själv talar om dessa små, enkla och reproducerande församlingar i väst kommer jag som samlingsbegrepp använda *husförsamling*. Begreppet har som jag sagt sina begränsningar genom att det kan upplevas belastat och alltför tydligt styr tanken till att kyrkan träffas i just ett hem, men i brist på andra enhetliga begrepp väljer ändå att använda det. De övriga begreppen som *organisk kyrka* eller *enkel kyrka* är därmed i min användning av husförsamling inkluderade, även om en del av författarna som förknippas med de begreppen inte skulle använd den beteckningen om den kyrka de förespråkar. När jag använder *husförsamling* står det för:

- mindre, familjeliknande gemenskaper av troende
- som anser att denna gemenskap/grupp fullt ut är kyrka (i kontrast till en hemgrupp/cellgrupp som anser sig vara en del av den verkliga kyrkan)
- som organiserar sig efter principen att tillväxt sker genom att reproducera sig själv i liknande gemenskaper, snarare än att den egna gemenskapen ska växa sig större

Ett flertal begrepp har också föreslagits för att beskriva fenomenet med en global rörelse av denna typ av husförsamlingar. Förutom *house church movement* och *simpel church movement* och Garrisons *church planting movements* talar Viola om ett ”primitive church phenomenon” och Hirsch om *emerging missional church* (Viola 2009 s. 115, Hirsch 2006 s. 67ff). Det har varit utmanande att hitta ett bra sammanfattande begrepp för denna rörelse i väst utifrån den infallsvinkel till fenomenet som detta arbete utgör. Jag har också velat att begreppet hyfsat fungerar på svenska. Jag har landat i att primärt använda *multiplierande församlingsrörelser* (en försvenskning av Coles *church multiplication movement*) och det betecknar antingen fenomenet i stort av husförsamlingsrörelser i väst eller ett specifikt nätverk av husförsamlingar. Jag har valt att para ihop *församling* med *multiplikation* och *rörelsen* eftersom det som utskiljer denna del av församlingsplanterare från övriga är att deras mål inte är att plantera en församling utan en rörelse. De är på jakt efter den gnista som tänder en spontant, växande rörelse som de tycker sig se exempel på i Nya testamentet

och i stora delar av vår värld. Den multiplicerande församlingsrörelsen vill alltså ta ett steg till, bortom församlingsplantering. Cole säger: "Starting a single church was not an option for us; we would settle for nothing less than a church multiplication movement" (Cole 2005 s. 22).

Den del av av kristenheten i Kina som arbetet berör väljer jag att primärt beteckna med *husförsamling* och *husförsamlingsrörelse*. Även här är dock begreppen problematiska. Begreppet har egentligen inget att göra med var kyrkan träffas, även om hemmet är det vanliga för denna del av kristenheten, utan används i kontrast till den del av den protestantiska kyrkan som är registrerad hos de kinesiska myndigheterna. Många använder därför istället motsatsparet den *officiella* eller *registrerade* kyrkan och den *oregistrerade* kyrkan om dessa två delar (Schak 2011 s. 74). Det finns också exempel på husförsamlingar och husförsamlingsrörelser som på grund av tillväxt och nya möjligheter med tiden gått från det enkla till mer komplexa organisationer och nu kan ha stora möten, egna byggnader, central organisation eller egen centralt organiserad utbildning av ledarskap. Alan Hunter och Kim-Kwong Chan menar därför att termen husförsamling börjar bli inadekvat, och föreslår istället att tala om *autonoma kristna gemenskaper* (1993 s. 81). Självt väljer jag dock som sagt att behålla begreppen *husförsamling* och *husförsamlingsrörelse*. Också eftersom det främst är i detta tidiga stadie, i det enkla, som husförsamlingsrörelsen i Kina tillämpas som förebild för församlingsplanterare i väst.

4 Husförsamlingsrörelsen i Kina

När det kommunistiska partiet tog makten i Kina 1949 fanns det ungefär tre miljoner katoliker och knappt en miljon protestantisk kristna i Kina. Efter drygt ett år hade runt 10 000 missionärer tvingats lämna Kina (Aikman 2006 s. 58). Antalet byggnader som användes till gudstjänster drogs ner till ett minimum och det kommunistiska partiet utövade strikt kontroll för att begränsa de kristnas möjlighet att träffas till möten i hemmen. 1958 börjar det *stora språnget* med syfte att mobilisera arbetare och öka produktionen. Religionen sågs som ett hinder och detta var det första försöket av kommunistpartiet att radera ut all form av religion ur Kina. Det andra kom i augusti 1966 då kulturrevolutionen startar – en kampanj emot gamla idéer, kulturella uttryck och seder. Historiska byggnader, bibliotek och konstverk förstördes, institutioner stängdes och människor förföljdes våldsamt. Följande årtionde skulle innebära ett förtryck av institutionaliserad religion som har få motsvarigheter i historien (möjligtvis med undantag av Albanien och Nord Korea). (Hunter & Chan 2003 s. 1f.)

När det kinesiska samhället börjar återhämta sig efter kulturrevolutionens kaos fanns all anledning att tro att den protestantiska kyrkan skulle vara närmast tillintetgjord. Kristna grupper och familjer hade splittrats och mängder av personer hade förflyttats från städer till mer avlägsna områden för att omskolas och begränsas inflytande. Ledande personer hade fångslats och dödat. Kyrkbyggnader hade vandaliserats och tagits i bruk till andra syften. Kontakten med utlandet hade kraftfullt skurits av och i media och utbildning presenterades kristen tro som ett verktyg för utländsk imperialism. (Hunter & Chan 2003 s. 1f.)

Trots detta markerar kulturrevolutionen starten på en dramatisk tillväxt av kristen tro i Kina. Den protestantiska tron har sen dess märkbart spritt sig snabbare än andra religioner (Hunter & Chan 2003 s. 2). Det råder osäkerhet kring antal och tillväxthastighet hos forskare men rörelsen verkar ändå vara mot en växande konsensus att ingen annan stans på jorden kommer så många, så snabbt till tro på Jesus som i just Kina (Garrison 2004 s. 49ff).

4.1 Historisk bakgrund

Husförsamlingsrörelsen är en konsekvens det kommunistiska partiets religionspolitik. Politiken styrdes av övertygelsen att religionen på grund av samhällsutvecklingen i ett socialistiskt samhälle gradvis kommer att tonas ut och förlora sitt värde hos individen. Religionen behöver därför inte aktivt förbjudas eller motarbetas, men däremot kontrolleras för att inte kunna utnyttjas av imperialistiska och kontrarevolutionära krafter. För att bryta inflytandet och kontakten med västerländska organisationer samlades de olika protestantisk kristna grupperingarna under bildandet av en av staten sanktionerad organisation, *Tre-självrörelsen* (Tre-självrörelsen står för att kyrkan är självstyrande, självförsörjande och självutbredande i kontrast till det tidigare beroendet av utländsk mission). Genom den nationella organisationen hamnade kyrkan indirekt under statlig kontroll. De kristna som råkade ut för problem gjorde det ur regimens synvinkel inte på grund av sin tro utan för att de ansågs kontrarevolutionära. Religionsfrihet fanns därmed som princip men inte i

praktiken. (Jonson 1975 s. 64ff.)

Husförsamlingrörelsen utgörs av den del av den protestantiska kyrkan som inte ställde sig under myndigheternas kontroll genom att ansluta sig till Tre-självrörelsen. De församlingarna ansågs därmed som olaglig och hamnade i konflikt med myndigheterna.

Kristendomen hade vid flera tillfällen tidigare mött förföljelse i Kina, men under åren före revolutionen, 1911-1949, var Kina tillfälligt öppet för och mottagare av ett omfattande missionsarbete ifrån väst. Trots kyrkans relativt lilla omfattning uppstod genom kyrkan en ganska inflytelserik elit av välutbildad medelklass som ofta gjort en klassresa från enkla, fattiga landsbygdsförhållanden. Kristen tro fick hög status och var socialt fördelaktigt på grund av sin koppling till väst. Men det innebar också att mycket av missionärernas arbete aldrig riktigt slog rot i den kinesiska jorden utan förblev främmande institutioner. Vid maktskiftet 1949 var därmed kristen tro ett tydligt mål i kampen mot imperialistiska krafter och att ansluta sig till Tre-självrörelsen var en nödvändighet för de församlingar som hade sin bakgrund i missionen, om de ville påvisa sitt avståndstagande från väst. (Jonson 1975 s. 42-45, 77.)

Under samma tid, årtiondena innan revolutionen, hade dock också inhemska protestantiska rörelser växt fram, som inte var kopplade till eller beroende av stöd ifrån någon utländsk missionsorganisation eller samfund. Dessa var betydligt mer benägna att inte ansluta sig till Tre-självrörelsen eftersom de redan i sin teologi och tänkande betonat vikten av att inte stå under andras kontroll. Husförsamlingsrörelsen kan, inte enbart men till stor del, förstås som en förlängning av dessa inhemska rörelser (Bays 2012 s. 195). Paradoxalt blev det därmed också de mest inhemska kyrkorna, som saknade tydlig förbindelse med väst, som kraftfullast blev förföljda för imperialism och kontrarevolutionism. (Aikman 2006 s. 65, Hunter & Chan 1993 s. 119,139.)

Åren 1949–79 är traumatiska för kyrkan med periodvisa utbrott av förföljelse av så väl den officiella kyrkan som husförsamlingsrörelsen. Men medan den institutionaliserade kyrkan mer eller mindre kollapsade under denna period utvecklades husförsamlingsrörelsen till en effektiv och kompromisslös form av kristendom som var attraktiv för människor i den tidens sociala kaos. (Hunter & Chan 1993 s. 83.)

Efter 1979 genomgår Kina en radikal förändring med politiska och ekonomiska reformer. Pragmatism fick gå före konservatism, marknadsekonomi och kapitalism skulle nu förenas med kommunistiska ideal. Landet öppnas igen mot utlandet. För kyrkan innebar det en ny tid av lättnad, kyrkbyggnader och de kyrkliga organisationerna återupptas i bruk och färre personer förföljs av ideologiska skäl. Det var också en tid av kraftfull expansion av kristen tro i allmänhet, men om den officiella Tre-självkyrkan expanderade verkar husförsamlingsrörelsen ha exploderat (Hunter & Chan 1993 s. 35, 43). Förföljelsen hade gjort att husförsamlingsrörelsen fått fäste och gått från att vara en minoritet inom protestantismen till den nummerärt dominerande (Schak 2011 s. 73).

Utvecklingen de senaste 15–20 åren har varit fortsatt kraftfull tillväxt, samtidigt som gränserna mellan husförsamlingsrörelsen och den officiella kyrkan på många håll blivit mer och mer diffusa (Holtrop s. 112ff). Det finns också en rörelse mot att vissa nätverk av husförsamling går från det lilla och enkla i hemmet till mer komplexa strukturer och större mötesformer (Hunter & Chan 1993 s. 81).

4.2 Kan husförsamlingsrörelsen beskrivas?

Att beskriva husförsamlingsrörelsen i Kina innebär flera svårigheter. Den första och mest uppenbara är Kinas enorma storlek. I ett land som är ungefär lika stort som hela Europa och en med folkmängd som är nästan den dubbla, är givetvis spännvidden i kontext för husförsamlingarna enorma. År 2000 hade den officiella kyrkan Kina 13 000 registrerade kyrkor med över 35 000 platser där de troende möts till gudstjänst (Tse-Hei Lee s 280). Motsvarande siffra för husförsamlingsrörelsen är oräknelig, och flera tiotals miljoner människor är involverade. Hunter och Chan menar att det skulle behövas många volymer fältstudier för att göra materialet rättvisa. (1993 s. 177.)

För det andra är husförsamlingsrörelsen både spretig och svårdefinierad. Den har inga tydliga gränser eller central organisation. Det är ett fenomen vi talar om, inte en rörelse kring en viss person eller teologisk fråga.

För det tredje har både husförsamlingsrörelsen och Kina från år 1949 tills våra dagar genomgått minst sagt drastiska förändringar, vilka fortsätter i snabb takt.

Till sist kan det sägas att den är svårundersökt. Husförsamlingarna utsätter sig för en risk i att ha besökare från utlandet. Utländska forskare är inte heller fria till att göra fältstudier, och även kinesiska forskare är strikt underställda övervakning av officiella institutioner. (Hunter & Chan 1993 s. 177.)

Trots detta vill jag mena att det inte är omöjligt att finna likheter och drag som är mer framträdande och vanliga. Jag kommer dock tvingas till generaliseringar och inser att ingen beskrivning kan göra rättvisa till den grad att varje del av rörelsen känner igen sig. De karaktäristiska drag som jag här lyfter fram kan inte förstås som att det är så det alltid är i en husförsamling utan det bör snarare förstås som åt vilket håll som jag, utifrån det material som för mig funnits tillgängligt, upplever att det lutar åt.

4.3 Relationen till den officiella kyrkan

David Aikmans bok *Jesus in Beijing* (första utgåvan 2003) har varit en viktig bok för förståelsen av Kinas husförsamlingsrörelse i väst. Men den har också kritiserats, bland andra av Philip C. Holtrop, för att ge en för svartvit uppdelning mellan ”den levande husförsamlingsrörelsen” och ”den kompromissande Tre-självyrkan”. Bilden av en protestantisk kyrka tydligt uppdelad i två motpoler är en förenkling av verkligheten menar Holtrop (2005 s. 112ff).

I själva verket är relationen mellan husförsamlingsrörelsen och den officiella kyrkan mycket mer komplex. Det finns till och med de som menar att hela paradigmet av en protestantisk kyrka uppdelad i två delar är missvisande (se Fung 1982 s. ix-x).

Uppdelningen är dock ett faktum i det att en gemenskap av troende antingen är registrerad hos myndigheterna eller inte. Sen är det också sant att den vanlige troende på många håll inte upplever denna åtskillnad. Samma person kan samtidigt vara delaktiga i så väl den officiella kyrkans som icke-registrerade kyrkors aktiviteter och gemenskaper. På andra håll är detta dock otänkbart eftersom den officiella kyrkan och husförsamlingarna står i tydlig konflikt. Det som med säkerhet kan sägas är att hela skalan finns representerad, från ett öppet fiendskap dem emellan till ett nära samarbete där gränserna flyter ihop (Hunter & Chan 1993 s. 87ff).

Hur stor del av den protestantiska kristenheten som upplever en tydlig gränsdragning mellan de två grupperna kan jag inte ge någon uppskattning på utifrån den lästa

litteraturen. Men utvecklingen är en gradvis förändring från en historiskt sätt tydlig uppdelning mot en mer flytande grändragning dem emellan, särskilt på senare år. Husförsamlingsrörelsen och den officiella kyrkan kan inte ses som självklara motpoler, men jag anser det ändå möjligt och meningsfullt att som i detta arbete tala om en husförsamlingsrörelse i Kina i kontrast till den officiella kyrkan.

4.4 Tillväxt och storlek

Varför är det viktigt hur stor husförsamlingsrörelsen är? Ur mitt perspektiv är det viktigt för att tillväxten är en av de avgörande faktorerna till att just Kina blivit den kanske vanligaste samtida förebilden för den multiplicerande församlingsrörelsen i väst. Samtidigt är just antalet kristna i Kina mycket omstritt, och särskilt då hur stor del husförsamlingsrörelsen utgör.

Siffrorna skiljer sig dramatiskt. Det finns ingen tillförlitlig officiell statistik på antalet kristna i Kina. Uppskattningar på hur stor husförsamlingsrörelsen är har försökts göras utifrån de uppgifter som finns att tillgå från dess egna ledare. Siffror upp emot 100-miljoner människor har då ibland nämnts. Hunter och Chan menar att dessa siffror är kraftigt överdrivna (1993 s. 4). Samtidigt anser författarna att de officiella siffrorna från myndigheterna i Kina å sin sida är kraftigt nedtonade (den oregistrerade kyrkan finns inte ens med i deras statistik). Författarn Hunter och Chans egen uppskattning hamnar på runt 20 miljoner kristna i Kina år 1993, knappt 2 % av befolkning. (1993 s. 66-71.)

Hunter och Chan är dock de mest försiktiga när de gäller antalet kristna i Kina av de författare som jag tagit del av i detta arbete. Mycket har också hunnit hända sedan deras bok 1993. David C. Shack, 2011, nämner till exempel följande utveckling om antalet protestanter:

Protestantism has grown rapidly in China. From an estimated 1 million registered church members in the early 1950s, the number reached 3 million in 1986, 4.5 million in 1988, and 17 million in 2003. Present estimates of Protestant numbers range from 25 million to 130 million. (s. 71)

Själv menar han att en tillförlitlig uppskattad siffra för protestantisk kristna är 60 miljoner och då utgörs 80 % av den oregistrerade delen av kyrkan (s. 71).

Det alla dock är överens om, förutom att vi inte vet hur många kristna som finns, är att tillväxten som tog fart i och med kulturrevolutionen är dramatisk (Aikman 2006 s. 21, Xi 2010 s. 206, Tse-Hei Lee 2007 s. 281). Trots nedtonade siffror anser till och med de kinesiska myndigheterna att tillväxten är så markant att de myntat uttrycket att det råder en *kristen feber* (Hunter & Chan 1993 s 66). Husförsamlingsrörelsen står för den största ökningen, men även de andra kyrkorna (katolska och officiella protestantiska) har växt markant. Daniel H. Bays som medger att det inte finns några empiriska bevis, gör ändå uppskattningen att protestantisk kristendom växte med faktor 5-6 mitt under kulturrevolutionens fruktansvärda 12 år (2012 s 185-186). De senaste 30 åren anser han har utgjort den mest dramatiska perioden i den världsvida kristna kyrkans historia (2012 s. 203). Garrison gör anspråket, vilket jag nämnt ovan, att ingen annan stans på jorden kommer så många till tro som i just Kina (2004 s. 53).

4.5 Utmärkande drag

Kanske den mest utmärkande och återkommande kommentaren kring husförsamlingsrörelsen i litteraturen är konstaterandet att den är just kinesisk (se Fung 1982 s. viii). Liam Xi driver tesen att det är just denna utveckling, att det växt fram en ny form av kristendom, ”a homegrown christianity”, som är den stora orsaken till dess dramatiska tillväxt och utveckling (2010 s. 2,8). De troende i husförsamlingarna ser inte sin tro som en västerländsk import utan som något genuint kinesisk. Det är denna ”hemlagade”, explosiva kristendom vi ska ge oss på jakt efter i detta avsnitt.

4.5.1 Sociologi

Den typiske kristne i Kina är en lågutbildad kvinna som bor på den mer avlägsna men tätbefolkade landsbygden. Landsbygden har varit centrum för den starka tillväxten i husförsamlingsrörelsen. Husförsamlingsrörelsen har också haft en förmåga att inte begränsas av kulturgränser. Andelen kristna i många av de etniska minoriteterna är ofta procentuellt större än i Kina i stort. (Tse-Hei Lee 2007 s. 295.)

Husförsamlingsrörelsen är en gräsrotsrörelse, en tro för massorna som hämtar sin kraft bland de marginaliserade. Rörelsen fann grogrund och kontaktpunkter hos den del av befolkningen som kände missnöje och som kom i kläm i det nya systemet. Särskilt påtagligt blev detta i tider av nöd, som 1958 under det stora språnget, vilken inte bara ledde till svårigheter för de kristna utan också till nationell kaos och hungersnöd på framförallt landsbygden. Husförsamlingen blev en tillflykt för marginaliserad, sjuka, desperata och bortglömda. (Xi 2010 s. 239ff.)

Husförsamlingarna bärs upp och utbreddes av kvinnor men leds av män. Det är inte ovanligt att majoriteten av de medarbetare som sänts ut till nya områden för att förkunna evangeliet och grunda nya församlingar är unga kvinnor under 30 (Danyun 1994 s. 367). Aikman berättar att han vid sina besök i Kina vid upprepade tillfällen hört siffran att fördelningen kvinnor och män i kristenheten i Kina är 4 till 1. Själv har han inte där han deltagit sett en så kraftig diskrepans i de kristnas möten och han konstaterar att det inte heller finns någon möjlighet att belägga detta. Men bara det faktum att påståendet har bitit sig fast och står oemotsagt menar han säger något. Vad som är tydligt är dock att detta inte reflekteras på ledarskapsnivå, där männen är överrepresenterade. (2006 s. 111f.)

Från någon gång på slutet av 80- tills 90-talet har dock den ensidiga bilden av husförsamlingen som en fattig, lågutbildad landsortsförsamling börjat kompliceras. Det kinesiska samhället har med den ekonomiska utvecklingen genomgått en kraftig urbanisering. 100 miljoner människor har flyttat mot städerna, många av dem redan kristna och många har blivit det genom att vara mottagliga för budskapet när de lämnat det gamla och hamnat i en ny miljö. Från att ha varit undantag för ett par decennier sen är det idag inget ovanligt med välbetalda och välutbildade människor i husförsamlingarna i städerna. (Bays 2012 s. 199-200.) Som exempel och kontrast till den tidigare gällande bilden skulle campusförsamlingen på Xiamens universitet i Fujian kunna nämnas. Deras oregistrerade fyravåningsbyggnad fylls ständigt med unga, ofta nyomvända professorer och studenter till bibelstudier och lovsångsmöten (Tse-Hei Lee 2007 s. 301).

4.5.2 Strukturer

Strukturen är kanske den mest uppenbara skillnaden mellan husförsamlingsrörelsen och den officiella kyrkan. Det finns ingen central organisation motsvarande Tre-självkyrkan.

Eftersom husförsamlingarna också i formell mening är olagliga finns en rad begränsningar för hur organisationen kan se ut. Hur strikta begränsningarna är varierar med tid och lokala omständigheter. Men det är tydligt att det är just begränsningarna, snarare än ett viljebeslut eller teologisk övertygelse hos husförsamlingsrörelsen, som skapat organisationsformen. (Schak 2011 s. 76f.)

Organisationsformen präglas av enkelhet, små församlingar och relationsbaserade, informella nätverk (Schak 2011 s. 76). Trots en mer lös struktur och omöjligheten att ha ett centralt huvudkontor, kan det finnas en annan typ av sammanbindande relationer i ett nätverk av husförsamlingar. Aikman berättar om Fangcheng-gemenskapen som utifrån ett fåtal troende i Fangcheng växt till ett nätverk med 5 miljoner troende med husförsamlingar i stora delar av Kina. Den ursprungliga platsen kallas fortfarande i rörelsen för dess ”Bethlehem” och den första kyrkan i Fangcheng ses som rörelsen moderförsamling (Aikman 2006 s. 92). Husförsamlingarna är alltså autonoma samtidigt som de är relaterade. Ledarskapet är snarare inspirerande och identitetsformande än styrande och beslutande (se Hirsch 2006 s. 150).

Storleken på församlingarna styrs till stor del av hur förföljelse och myndigheternas begränsningar ser ut. En medlem i en husförsamling på 30–40 personer berättar att de under kulturrevolutionen träffades i grupper av två eller tre för att inte dra till sig misstänksamhet (Fung 1982 s. 17). Idag finns det gemenskaper som hyr platser med plats för hundratals människor (Hunter & Chan 1993 s. 81). Men husförsamlingsrörelsen är fortfarande primärt en smågruppsrörelse i hemmen. Staten föredrar diskreta, små och oansenliga kyrkor som undviker central organisation. På många håll finns en sorts informell lokal överenskommelse mellan myndigheter och husförsamlingar, där husförsamlingarna inte upplevs som något problem så länge de förblir små. Lokala myndigheter har ibland en maxgräns på 30 personer och församlingarna väljer att organisera sig i fristående grupper under den gränsen. På andra ställen så väljer församlingarna självmant att förbli små för att inte dra till sig uppmärksamhet. Att församlingarna vill förbli små får inte förstås som att de vill undvika eller är försiktiga med att växa, men de växer genom att nya gemenskaper bildas snarare än att de befintliga blir större. (Schak 2011 s. 76ff.)

Rörelsernas ständiga tillväxt i nya gemenskaper och lösa struktur förutsätter en snabb mobilisering av unga och nyomvända. De blir snabbt en bärande och aktiv del i rörelsen (Garrison 2004 s. 229). Ovan nämnda Fangcheng-gemenskapen utarbetade en praxis där man under några veckor tränade unga och nyomvända till evangelister som sändes ut två och två för att grunda nya församlingar (Aikman 2006 s 92). Dessa mindre gemenskaper har helt enkelt inte möjligheten att låta platserna fyllas upp av passiva besökare.

Denna struktur gör också att husförsamlingarna i mindre utsträckning är lokalt bundna. Tre-självrörelsens församlingar är lokala församlingar medan husförsamlingarna ofta växer till nätverk som går över provinsiella gränser. Husförsamlingarnas organisationsform ger dem en mobilitet som möjliggör dem att nå in i nya områden och folkgrupper. (Schak 2011 s. 76f.)

Hunter och Chan menar att just denna flexibla organisationsformen är en av anledningarna till tillväxt. Två eller tre personer räcker för att forma en ny grupp och grannar, familjer eller vänner kan mötas privat och om så behövs i hemlighet (1993 s. 171).

Utmaningarna med husförsamlingarnas struktur är flera. Avsaknaden av möjlighet till central utbildning ställer, på gott och ont, högre krav på församlingarna att själva utrusta till ledarskap. Aikman berättar dock hur flera nätverk av husförsamlingar har skapat egna

former för inofficiella ledarskolor (Aikman 2006 133ff). En annan utmaning är att organisationsformen omöjliggör för husförsamlingarna att i egen regi driva sociala projekt som skolor eller barnhem. Eftersom de inte kan bilda föreningar kan de inte exempelvis öppna ett gemensamt bankkont. Det gör det svårt för dem att samla in pengar och att som organisation bli synliga i samhället (Schak 2011 s. 76, 84f). Det diakonala tar sig dock andra uttryck. Många husförsamlingar ser ett diakonalt förhållningssätt som en kristen plikt, men det sociala arbetet sker utifrån dem som personer/gemenskaper snarare än som organisationer/institutioner. En husförsamlingsmedlem berättar att de inte har några pengar i kyrkan eller tar upp kollekt. Det kan skapa misstänksamhet. Men om vi möter behov så hjälps vi alla åt (Fung 1982 s. 8).

4.5.3 Värderingar, tro och teologi

Husförsamlingsrörelsen är som sagt genuint kinesiskt. Den är mindre än den officiella kyrkan präglad av ärvda tradition från västerländska missionärer och är därmed närmare inhemsk traditionell kultur och religion. Xi menar att husförsamlingsrörelsen växt, i motsats till det tidigare missionsarbetet, genom att absorbera det inhemska snarare än ersätta det (2010 s. 242). Hunter och Chan ser de många parallellerna till traditionella trossystem i Kina som en av orsakerna till den stora tillväxten (1993 s. 171).

Husförsamlingsrörelsen är patriotisk samtidigt som den är apolitisk. Förföljelserna har inte skapat ett politiskt motstånd, utan har snarare spätt på övertygelsen att religion och politik ska hållas isär. De vill fortsätta göra det som de förstår som Guds verk, be för människor och sprida evangeliet, utan att distraheras av en politiskt kamp. (Aikman 2006 s. 373.)

Aikman öppnar dock för möjligheten att den stora tillväxten i kombination med förändringen som sker mot fler urbana församlingar och fler omvändelser i intellektuella, välutbildade kretsar skulle kunna göra husförsamlingsrörelsen till en politisk kraft (2006 s. 373ff). Denna uppfattning delar inte Xi som menar att husförsamlingsrörelsen ska fortsätta att förstås som en rörelse som saknar politisk drivkraft och att det inte finns tecken på att det kommer förändras (2010 s. 242).

Bibeltrohet

En skiljelinje mellan de som anslöt sig till Tre-självrörelsen och de som inte gjorde det var teologisk. Tre-självrörelsen organiserades av myndigheterna genom att använda det redan existerade Nationella kristna rådet. Mot detta råd fanns sen tidigare ett omfattande avståndstagande från protestantiska grupper som tyckte att teologin var för liberal och fokuserad på social etik snarare än frälsning. Husförsamlingsrörelsen hade därmed från början en tyngdpunkt mot bibeltrogen, konservativ teologi. (Jonson 72-73.)

Denna identitet har sen dess snarare växt sig starkare än avtagit. 1998 samlades några representanter för de största husförsamlingsnätverken i provinserna Henan och Anhui för att gemensamt utarbeta ett teologiskt dokument, en bekännelseskrift, med grunderna i hur de uppfattar sin kristna tro samt deras attityd till Kinas religiösa policy och till Tre-själv-kyrkan. Det första som slås fast i detta dokument är en konservativ bibelsyn, en tilltro till att bibeln är fullständigt sann och utan fel. (Aikman 2006 s. 329ff.)

Funktionell, karismatisk kristendom

Den kristna trons primära framväxt på landsbyggd och i samhällets marginaler krävde en funktionell kristendom. Tron accepterades för sin effektivitet, snarare än sina sannings-

anspråk (Bays 2012 s. 194). Husförsamlingsrörelsen har ett tydligt fokus på Guds förmåga att gripa in i vardagen. Det är en karismatisk kristendom som räknar med det övernaturliga.

”Helande, eller rättare sagt den vidsträckta tilltron till det, är en av den viktigaste faktorn till spridandet av kristendomen under 1980-talet”, skriver Hunter och Chan (min övers. 1993 s. 145). Aikman hävdar att det är omöjligt att studera fenomenet kristendom i Kina idag utan att stöta på berättelser om helande (2006 s. 90).

Tanken på övernaturligt ingripande är också djupt rotat i den inhemska traditionella folktron. Pastorer från den officiella kyrkan är obligerade att tala ner dess roll och är mer försiktiga i sin användning av helande, vilket är en tydlig skillnad mot praxis i husförsamlingarna (Hunter & Chan 1993 s. 152).

Eskatologi

Om karismatik och helande är den ena tydliga betoningen i husförsamlingarnas tro är den framträdande eskatologiska betoningen den andra (Xi 2010 s. 242). Även här är den officiella kyrkan begränsad genom att ämnet är tabu att beröra i predikan. För husförsamlingsrörelsen är det eskatologiska hoppet om befrielse ett huvudtema inom förkunnelsen och som växt sig starkt i tider av förföljelse och nöd (Schak 2011 s 75). Den ovan nämnda bekännelseskraften från 1998 slutar med Jesus återkomst, de dödas uppståndelse, Guds dom och det nya Jerusalem (Aikman 2006 s. 335f).

Evangelisation och mission

Husförsamlingarnas tro skulle kunna kallas en väckelsekristendom. Kristologin fokuserar på Jesus som frälsare och helare. Behovet av omvändelse från synd och pånyttfödelsen erfarenhet betonas (Hunter & Chan 1993 s. 7). Den är kraftfullt missionerande och fokuserad på att sprida budskapet vidare. Riktningen i evangelisationen är starkare betonad utåt (att medarbetare sänds ut från gemenskapen) än inåt (att utomstående attraheras in till gemenskapen) (Garrison 2004 s. 229). Aikman beskriver två församlingsnätverk som utarbetat en praxis av att evangelisera genom att regelbundet och snabbt träna och sända ut de som kommer till tro i rörelsen (2006 s 91f, 97f).

Att vara är missionerande på ”hemmaplan” är något som de flesta nämner som kännetecknande för husförsamlingarna. Vad som är mindre frekvent omnämnt är förhållandet till världen utanför Kina. Aikman menar dock att hos åtskilliga husförsamlingar har den världsvida missionen alltid varit en självklar del i deras tänkande. Han beskriver hur missionsivern hos många husförsamlingar lever genom en vision som kallas *tillbaka till Jerusalem*. Den bärande tanken är att Gud utvalt den kinesiska kyrkan till att missionera länderna väster ut mellan Kina och Jerusalem och så fullborda evangeliets färd runt jorden. Målsättningen är att Kina ska ha 100 000 utsända missionärer. (Aikman 2006 s. 209ff.) Utvecklingen i husförsamlingsrörelsen är enligt Richard R. Cook mot en allt större delaktighet i den världsvida missionen och att ett nytt självförtroende växer fram som en rörelse med ett världsomfattande uppdrag (2005 s. 72).

4.5.4 Ledarskap, lekmannaskap och församlingssyn

Församlingar i husförsamlingsrörelsen har tvingats att vara självbärande och autonoma gemenskaper. Detta har präglat församlingssynen. I avsnittet om kyrkan i ovan nämnda bekännelseskraft från 1998 betonas tydligt Kristus som huvudet för församlingen, i kontrast till att vara styrd av en sekulär myndighet (Aikman 2006 s. 334f). Varje husförsamling är därmed betraktad som församling fullt ut, inte på grund av att den är del i en större

organisation, utan för att Kristus är huvudet. Med utspridda, små, autonoma enheter, som snabbt kunde anpassa sig till nya omständigheter, var husförsamlingsrörelsen därmed väl anpassad för att möta de snabbt förändrade omständigheter som kinesiska samhället gick igenom på 80- och 90-talet (Tse-Hei Lee 2007 s. 278).

Denna församlingssyn får också konsekvensen av stark betoning på lekmannaskap och en kritisk inställning till central ordination. I kinesiska kyrkan finns det en lång tradition av att vara skeptisk till betalt, anställt ledarskap. Det har alltid saknats utbildade pastorer, även under missionstiden då det fanns ont om ordinerade med inhemska bakgrund. Bland de tongivande ledarna i de inhemska rörelserna före 1949 var ytterst få ordinerade. (Hunter & Chan 1993 s. 81f.) Istället betonas det allmänna prästadömet. Varje troende anses ha auktoritet och ansvar för att predika och sprida Guds ord (Aikman 2006 s. 335). Nyomvända engageras snabbt i uppgiften att själva bli bärare av Guds ord och grunda nya autonoma församlingsgemenskaper.

Hunter och Chan berättar om den Apostoliska kyrkan, som är ett exempel på en husförsamlingsrörelse som dragit denna församlingssyn till sin spets. 1991 bestod nätverket av ungefär 3 500 personer och är lokaliserad i bergstrakter långt ifrån de industriella och kulturella centrerna. De har inga anställda och en starkt icke-institutionaliserad syn på kyrkan. De är motståndare till strukturerna hos den officiella kyrkan med dess professionella ledare. I rörelsen är det vanligt att använda Matteus 18:20, där Jesus säger att där två eller tre samlade i hans namn är han mitt ibland dem, för att forma sin församlingssyn. De tror inte på att ha biskopar eller pastorer – den helige Anden är enda ledaren för kyrkan. I mötena kan alla be och alla kan tala när den Anden leder. (Hunter & Chan 1993 s. 199ff.)

4.5.5 Sekteristisk?

Lutar husförsamlingsrörelsen mot sekterism? Det är lätt att se en grogrund för avarter i mötet mellan engagerad kristendom och inhemska andlighet på en fattig, utbildad landsbygd. En akut eskatologi är ett framträdande tema och församlingarna är ledda av karismatiska lekmän som får inflytande genom sin personlighet och karaktär, utan någon central prövning eller tillsättning.

Att det också uppstår sekteristiska grupperingar ur husförsamlingar är ett faktum. Bays tycker det mesta talar för att denna utveckling kommer fortsätta (2012 s. 203). Joseph Tse-Hei Lee lyfter också fram att en motsatt form av sekterism, ett framgångsevangelium, på senare år börjat växa fram i andra änden av husförsamlingsrörelsen bland företagare och arbetare i städerna.

Avarterna finns, men samtidigt poängterar både Aikman och Tse-Hei Lee att sekterna är undantaget, den stora huvudfåran av husförsamlingarna är teologiskt ortodoxa (Aikman 2006 s. 107, Tse-Hei Lee 2007 s. 299).

4.6 Förföljelsen

En huvudfråga för mitt arbete är relationen mellan förföljelse och kyrkan och jag vill därför undersöka hur förföljelsen tagit sig uttryck för husförsamlingen och på vilket sätt den format densamme.

4.6.1 Hur ser förföljelsen ut?

Förföljelsen skulle kunna delas upp i två kategorier. Dels har husförsamlingsrörelsen alltid och kontinuerligt varit motarbetad av det kommunistiska partiet för sin ovilja att registrera sig. Myndigheterna anser sig inte förfölja deras tro, utan utför åtgärderna mot husförsamlingsrörelsen för att ha kontroll mot kontrarevolutionära krafter. Från husförsamlingsrörelsen sida uppfattas mycket av myndigheternas kontroll helt klart som ett angrepp på deras tro. I ovan nämnda bekännelseskraft från 1998 finns ett avsnitt om husförsamlingarnas förhållande till Kinas religiösa policy. Där uttrycks tydligt ett stöd för republiken Kina och ett avståndstagande från allt som vill motarbeta den rådande politiska ordningen. Samtidigt säger dokumentet att de inte kommer registrera sig eftersom de anser att religionen inte kan styras av politiken. De måste få vara fria att ha möten var de vill, inte bara i officiellt godkända lokaler. De vill att alla ska ha tillåtelse att predika samt frihet att resa och predika utanför sitt område. De vill ha tillåtelse att verka för kristen tro även hos personer under 18 år, tillåtelse att be för sjuka och driva ut demoner samt kunna ha utländska kontakter med den världsvida kyrkan. (Aikman 2006 s. 334ff.)

I mars 1982 kom ett nytt policydokument (dokument nummer 19) från kommunistpartiet gällande religiösa frågor. I detta bekräftas i stort sett samma inställning som gällt sen 1949; religion är ett tillfälligt övergående fenomen och det kommunistiska partiet måste propagera för ateism. Samtidigt ska staten så länge religionen finns försäkra att ”normala religiösa aktiviteter” kan hållas ”på avsedd plats”. Problemet för husförsamlingsrörelsen är huruvida deras religiösa aktiviteter anses normala eller inte. Dokumentet har en särskild formulering som berör husförsamlingsrörelsen: ”När det gäller protestanter som träffas i hemmen till gudstjänst är detta i princip inte tillåtet [...] detta ska dock inte alltför strängt påtvingas [min övers. från engelska]”. (Aikman 2006 s.180f.)

Hur förföljelsen därför ser ut idag beror på hur de lokala myndigheterna tolkar kommunistpartiets direktiv. Det kan skilja mycket från plats till plats. Det stora flertalet husförsamlingar har idag lite problem med myndigheterna (Schak 2011 s. 85). Samtidigt är de inte fria att göra vad som helst. Sticker de ut för mycket vidtas åtgärder och det kommer regelbundet rapporter från organisationer som bevakar religionsfriheten i Kina om övergrepp.⁶ I bekännelseskraften från 1998 finns också en vädjan till regeringen att acceptera husförsamlingarna och inte förväxla dem med sekter; att sluta med förföljelser mot husförsamlingar, som fysisk bestraffning, husrannsakingar, böter, häktningar och straffarbete i arbetsläger samt att befria de som nu är i arbetsläger på grund av att ha predikat kristen tro (Aikman 2006 s. 341).

Den andra kategorien av förföljelse är de periodvisa, extremt aggressiva utbrotten av förtryck av religion i allmänhet som är förknippade med det stora språnget och kulturrevolutionen. Denna förföljelse har drabbat såväl den officiella som den inofficiella kyrkan. Men medan den institutionaliserade kyrkan mer eller mindre försvann eller ”gick i ide” för att dyka upp igen när tiden förändrades, lät istället husförsamlingsrörelsen sig omformas och hittade en övervinnande väg mitt under förföljelsen.

De exakta omständigheterna och omfattningen av förföljelsen från denna period är inte kända, men det är inte svårt att hitta fruktansvärda ögonvittnesberättelser (se Danyun 1994). Fortfarande är många ledande personer i husförsamlingarna vid livet som tillbringat 15–20 år i fängelse eller arbetsläger och minnena av massförföljelse lever hos den äldre generationen (Hunter & Chan 1993 s. 43). Dessa perioder har därmed satt djupa spår i

6 För exempel se www.chinaaid.se

husförsamlingsrörelsens identitet.

Så även om förföljelsen idag är sporadisk, så existerar den fortfarande i medvetandet hos husförsamlingarna som något som formar deras identitet, både som en nutida verklighet för vissa individer och grupper liksom i minnena hos den äldre generationen.

4.6.2 Förföljelsens formande roll

Aikman menar att förföljelsen är en viktig aspekt i formandet av och tillväxten för husförsamlingsrörelsen (1996 s. 194). I stort sätt alla ovan nämnda utmärkande drag hos husförsamlingsrörelsen kan förföljelsens roll skönjas, inte som ensam anledning men i samspel med andra.

Fung lyfter fram lidandets roll i att göra kyrkan i Kina kinesisk (1982 s. x). Kommunistiska partiets politik satte punkt för missionens tid 1949. Förföljelsen gav kyrkan en identifikationspunkt med de svaga och marginaliserade i samhället och det var tider av kaos som gjorde den förföljda kyrkan till ett hoppets bärare för massorna (Tse-Hei Lee 2007 s. 294).

Strukturmässigt är förföljelsen den avgörande faktorn för formandet av de små, anpassningsbara och snabbt reproducerande församlingsenheter som utgör husförsamlingsrörelsen. Förföljelsen har gjort dem autonoma och oberoende av en central organisation för sin överlevnad vilket istället lett till samverkan i mer informella och decentraliserade nätverk som kan sträcka sig över provinsgränser (Schak 2011 s. 85).

Teologiskt har förföljelsen lämnat efter sig en bibliskt konservativ tro, fokuserad på personlig frälsning och med avsaknad av politiska agendor (Hunter & Chan 1993 s. 136). Xi visar också hur den teologiska tyngdpunkten mot helande och det eskatologiska hoppet svarar mot en lidande samtid och förföljd kyrka (2010 s. 231f).

Husförsamlingsrörelsen som lekmannakyrka befästes än mer genom ett kontinuerligt avlägsnade av ledande personer. Förföljelsen skapade en kyrka som människorna själva behöver ta ansvar för (Jonson 1975 s. 90f). När varken ledarskap, gudstjänst eller organisation är självklarheter blir konsekvensen i församlingssyn att inget av detta kan vara konstituerade för kyrkan. Kyrkan är kyrka så fort det finns en gemenskap av människor som behöver varandra och delar tron – oavsett om den har möjlighet att fira gudstjänst, har pastorer eller är sanktionerad av en större organisation.

4.6.3 Attityden till förföljelsen

I ovan nämnda bekännelsedokument från 1998 beskriver husförsamlingsledarna sin attityd till förföljelse. De ser den som felaktig i den bemärkelsen att det inte finns något skäl för den; den sker helt på grund av att husförsamlingarna inte vill registrera sig, inte på politiska eller moraliska grunder. De som förföljs är oskyldiga. Men husförsamlingarna accepterar lidandet utifrån att Gud tillåter det, och fortsätter därför att stödja och be för regeringen trots behandlingen (Aikman 2006 s. 340f).

Danyun, själv ledare för ett nätverk av husförsamlingar, ger i sin bok *Liljor bland törnen* en martyrhistora från ett antal personer som lidit svårt under åren av aggressiv förföljelse på 60- och 70-talet. Berättelserna är grymma, men sensmoralen i alla tydligt: *Förföljelse leder till framgång för evangeliet*. I hans bok framträder en utpräglad martyroteologi som förstår kristen tro som ett delande av Kristus lidande för att föra världen till frälsning. Lidandet är vägen till seger, förföljelsen är en renade eld som ska accepteras och mottas med samma tacksamhet som apostlarna ger uttryck för i Apg. 5:41: ”Apostlarna

gick ut från Stora rådet, glada över att de ansetts värdiga att lida smälek för Namnets skull.” (1994 se ex. s. 236.)

4.6.4 Förföljelse och tillväxt

Flera författare betonar att försöken att utplåna kristen tro väckte en effektiv och kompromisslös form av kristendom till liv (Schak 2011 s. 83). Med ovan nämnda attityd till förföljelse skapade förföljelsen än mer hängivenhet, överlåtelse och villighet till självupppoffrande. Såhär uttrycker en medlem i en husförsamling fenomenet: ”Vi gjorde samma sak som innan, men med större djup och öppenhet. Jag blev berörd av den snabba andliga tillväxten hos de unga. Mer än någonsin lärde vi oss vara beroende av Gud” (min övers. Fung 1982 s. 24). När förföljelsen tvingar fram det helhjärtade, avlägsnar den samtidigt de som inte är villiga att gå den vägen. Gemenskapen djupnar, känslan av att dela något ökar och församlingar fogas samman till trovärdiga och attraktiva gemenskaper (Tse-Hei Lee 2007 s. 294).

Förutom att skapa en attraktiv kristendom har också förföljelsen spridit ut de kristna. Myndigheternas strategi att föra kristna bort ifrån städerna och händelsecentrum ledde istället till att kontaktytan för denna typ av kristendom blev större. Detta är en orsak till att husförsamlingen initialt växte primärt på landsbygden (Schak 2011 s. 83). En annan viktig plats för spridandet av evangeliet var fångelser och arbetsläger. Kristna delade livet med människor i desperat behov av hopp om en ny framtid (Bays 2012 s. 167). Efter 1979 öppnades dörrarna och 10 000-tals fångar som varit fängslade av politiska skäl släpptes fria, många med en smittande, nyvunnen kristen tro.

4.7 Summering

1982 citerar Raymond Fung en husförsamlingsledare som gör följande uttalande:

Christianity is not going to be a spectacular tree in China, tall gorgeous, powerful. But something like a seed lying in the soil, growing into a shrub, spreading wide in all directions.
(s. 62)

Det verkar som vi kan konstatera att han fick rätt. Visst finns i det mycket spektakulärt i husförsamlingsrörelsen, extraordinära personligheter och församlingar. Men det är ingen enmansshow. Framgången för husförsamlingsrörelsen är som fenomen, inte knutet till en viss organisation eller person.

Kanske är husförsamlingsrörelsen på väg in i en förändringsprocess där delar av buskaget reser sig upp som träd. Det som tidigare utmärkt husförsamlingsrörelsen är i förändring. Den är inte bara ett landsbygdsfenomen bland lågutbildade. De lösa strukturerna och små församlingarna förändras. Kanske går delar av husförsamlingsrörelsen igenom en institutionaliseringsprocess. Kanske är den också på väg att bli en politisk maktfaktor. Framtiden får avgöra.

Men faktum kvarstår. Den dramatiska tillväxten har skett utan mycket av det som ofta anses nödvändigt för ett framgångsrikt församlingsarbete – välorganiserad struktur, funktionella byggnader, välutbildade ledare, stora, resursstarka församlingar och i samhället inflytelserika medlemmar. Philip Yancey som reste till Kina för att träffa fyra ledare för husförsamlingar, berättar hur han innan sin resa träffade en missionär som tvingades lämna Kina på 50-talet. Missionären beklagade sig för honom: ”Vi tyckte så synd om kyrkan vi lämnade kvar. De hade ingen som undervisade dem, inga tryckpressar,

inga seminarier och ingen som kunde driva deras sjukhus och barnhem. Inga resurser alls egentligen, förutom den helige Anden.” Yance avslutar sin artikel med att konstatera att den helige Ande verkar ha varit fullt tillräckligt. (2004 s. 72.)

Den stora frågan är nu vad det här har att säga in i en västerländsk kontext, en kontext där alla resurserna finns. Är husförsamlingsrörelsens framgång önskvärd och möjlig att efterliknas i en västerländsk miljö?

5 Den multiplicerande församlingsrörelsen

Arbetet förutsätter att en förändring äger rum hos församlingsplanterare i väst. Från att de viktiga samtida förebilderna har varit framgångsrika, stora församlingar i väst har de snarare blivit mindre, men snabbt reproducerande församlingar i syd. Dessa hittas mest frekvent i platser av förföljelse och Kina är enligt många det tydligaste exemplet (Garrison 2004 s. 49).

Den första frågan är därför. Finns det en tydligt avgränsad fraktion bland församlingsplanterare i väst där denna förändring syns? Jag tycker att följande litteraturstudie svarar ja på den frågan. Gränserna kanske dock inte alltid är så tydliga men uppdelningen existerar. Den andra frågan är om och i så fall hur denna fraktion av församlingsplanterare använder den förföljda kyrkan som förebild. Jag kommer återkomma till det i nästa kapitel.

5.1 Sker något nytt?

Växer något dramatiskt annorlunda fram, som hämtar sin inspiration snarare från syd än från västerländsk kristendom? Självbilden hos de författare jag tagit del av är utan tvekan så. Tony och Felicity Dale tillsammans med George Barna ger följande drastiska uttalande:

For the first time since beginning of church history, God is changing both the heart and structure of the church on a worldwide scale. Those of us in the West are not leaders or pioneers in this move of God. That distinction has shifted to those in the Third World, and we would do well to humbly learn from them. (2011 s. 239.)

I stort alla av de författare jag tagit del av ger likt Dale m.fl. uttryck för övertygelsen om att vi nu bevittnar hur en ny epok i den världsvida kyrkohistorien växer fram. Gud gör något globalt (Cole 2010 s. 22; Dale m.fl. 2011 s. 26f; Garrison 2004 s. 26; Hirsch 2006 s. 67; Simson 2009 s. xiii; Viola 2009 s. 115). Det som anses behövas beskrivs som inget mindre än ett paradigmskifte eller en revolution:

What we need now is a new set of tools. A new "paradigm"—a new vision of reality: a fundamental change in our thoughts, perceptions, and values, especially as they relate to our view of the church and mission." (Hirsch 2006 s. 17)

What is needed in the body of Christ is not restoration. It's not even revival. What is needed is a *revolution*—a complete and radical change from top to bottom, a new sighting of Jesus Christ and His church, and a change of both mind-set and practice. (Viola 2009 s. 128)

Den multiplicerande församlingsrörelsen anser sig därmed vara ett steg till bortom församlingsgrundande arbete i stort. De många beteckningarna som växer fram (se punkt 3.1.1) är ett uttryck för behovet av att markera detta. Man vill inte bara grunda nya församlingar, utan också ett nytt tankesätt och en ny praktik – ett nytt sätt att vara och tänka kyrka ifrån grunden. Frost och Hirsch skriver: "the heart of the problem is that we have been planting churches that are (smaller) carbon copies of already beleaguered, failing Christendom-style church" (2003 s. 18). Den tar alltså spjärn mot såväl den traditionella kyrkan som församlingsplantering där målsättningen inte är högre än en

förbättrad form av samma traditionella kyrka.

5.2 Tillväxt och storlek

Jag har inte hittat några siffror på hur stor denna rörelse är i Europa, Australien eller för den delen Sverige. Jag känner mig inte heller förmögen att försöka mig på någon form av uppskattning. Men rörelsen finns; det är inte svårt att hitta exempel i Europa⁷ eller i Sverige.⁸ Den enda statistik jag funnit om Europa är från Simson bok *The house church book* som visar en tydlig ökning av det uppskattade antalet husförsamlingar i de europeiska länder som fanns representerade och med största antalet kända husförsamlingar i Tyskland, 2007 med 2000 grupper (2009 s. 168).⁹

Många av de utmaningar att mäta omfattning som tidigare nämnts angående Kinas husförsamlingsrörelse finns även här. Vi pratar om ett fenomen snarare än en avgränsad rörelse. Det finns inget centra att besöka, självklara ledare som alla relaterar till eller tydliga definitioner. Det mesta av det som sker händer alltså under radarn för vad som går att finna i statistik hos samfund och församlingar.

I USA har The Barna Group gjort nationella undersökningar i frågan hur många som månadsvis deltar i husförsamlingar. Resultatet visar en enorm spridning beroende på hur frågan ställs, från lägst 4 % av den vuxna delen av befolkningen till ända upp till 33 %! Vid den höga siffran har frågan varit om personen upplevt Gud eller uttryckt sin tro på Gud i en husförsamling eller enkel kyrka under en typisk månad. I den låga siffran har frågan varit formulerad om personen är del av en grupp som möts i hem eller annan plats förutom en avsedd kyrkbyggnad och som ser sig själva som fullt ut kyrka och inte är associerad till någon lokal traditionell församling. George Barna uppskattar att det i dagsläget (2009) är mellan 6–12 miljoner människor involverade i husförsamlingar i USA. (The Barna Group.)

Det finns alltså ett stort problem i frågan kring definition. Detta kan ju också tyda på att det i praktiken inte går en så tydlig skiljelinje mellan den multiplicerande församlingsrörelsen och den traditionella kyrkan som förespråkarna själva ger uttryck för.

5.3 Företrädare

I urvalsprocessen av företrädare har jag främst följt popularitet. Jag har valt de författare som är omtalade. Idag skrivs det en mängd böcker, artiklar och bloggar. Jag har inte i detta arbete kunnat överblicka omfattningen. Men dessa är ofta citerade, ledande personer och som också själva är praktiskt engagerade i den multiplicerande församlingsrörelsen.

Niel Cole (USA)

Niel Cole är en av nyckelpersonerna. Han är grundare av ett nätverk för församlingar med en dramatisk tillväxthastighet. Första året startade de 10 församlingar, året därefter 18, därefter 52, 106, runt 200 och runt 400 innan de började tappa räkningen. Runt 800 kyrkor

7 För exempel på nätverk i Europa se simplechurch.eu

8 Jag vet personligen om några små grupperingar och nätverk i ett flertal städer i Sverige som tydligt skulle passa in i denna kategori. Som exempel kan nämnas Maskrosnätverket i Stockholm, Markuskyrkan i Helsingborg eller Malmö huskyrka.

9 Europeiska länder som var representerade var Spanien, Schweiz, Tyskland, Österrike, Albanien och Finland. Observera att England inte var med i statistiken, ett land där möjligtvis denna rörelse är större än i Tyskland. Simsons bok ger inga ytterligare uppgifter om varifrån hans siffror kommer eller hur eventuella undersökningar/uppskattningar har gått till.

i 32 stater och 23 nationer på 6 år! – med ett snitt på 16 personer i varje församling (Cole 2005 s. 26).

Hans tänkande drivs tydligt av tillväxt. Han har gett sitt liv, för att som han säger ”försöka upptäcka hemligheten till att starta spontana multiplicerande församlingsrörelser” (min övers. 2010 s. 66).

Cole använder oftast termen *organisk kyrka* om den typ av församlingar han förespråkar. Med det vill han beskriva hälsosamma och reproducerande församlingar som likt ett frö som planteras växer fram nedifrån och upp. *Reproduktion* är ett nyckelbegrepp. Församlingar växer fram genom att lärjungar reproducerar sig i nya lärjungar. Han börjar därmed inte sitt tänkande med kyrkan utan med lärjungen. Metoden är omvänd från hur församlingsplantering ofta har utförts, då man börjat med att ledare och flera redan kristna startar en kyrka för att kyrkan sen ska producera nya lärjungar. För Cole är det precis tvärt om. Kyrkan är inte ett medel för att göra lärjungar utan en biprodukt av lärjungar som gör lärjungar. Steg ett är den reproducerande lärjungen, allt kommer ner till hur den förste lärjungen görs. Reproducerande lärjungar leder sen i sin tur till reproducerande ledare som leder till reproducerande kyrkor som leder till reproducerande rörelser. Allt i den ordningen. Därför kan Cole säga den ganska ovanliga uttrycket för en församlingsplanterare: ”Plantera inte kyrkor, plantera Jesus [min övers.]” (2005 s. 22f, 2010 s. 58ff.)

Ett annat nyckelbegrepp för Cole är *multiplikation*. Cole skiljer tydligt på multiplikation och addition. Han menar att den mesta tillväxt som sker i kyrkan i väst är addition. Skillnaden är inte att multiplikation går snabbare, initialt går det oftast saktare, men att det skapar rörelse. Addition samlar andra kring sig själv, multiplikation dubblar sig själv i andra och gör det i flera generationer. En kyrka som adderar ökar antalet besökare medan en kyrka som multiplicerar ökar antalet kyrkor som i sin tur planterar kyrkor. En predikant som adderar strävar efter fler åhörare medan en predikant som multiplicerar strävar efter fler predikanter som i sin tur gör fler predikanter. För verklig multiplikation krävs två saker av en församlingsrörelse. Dels att kyrkorna är självuppehållande – de kräver inte något annat utifrån för att överleva (detta är den stora skillnaden för Cole på en organisk kyrka och en cellgrupp/hemgrupp i en traditionell församling) och att de är självreproducerande – de har själva både mandat och förmåga att föröka sig i nya kyrkor som i sin tur kan göra samma sak. (2010 s. 79ff.)

Alan Hirsch och Michael Frost (Australien)

Tillsammans med Michael Frost har Alan Hirsch skrivit flera böcker om församlingsplantering och den missionella kyrkan. Den viktigaste boken ur mitt perspektiv, *The forgotten ways*, är dock skriven av Hirsch ensam. Båda är både praktiker – missionärer och församlingsplanterare på lokal nivå, samt ideologer och inflytelserika strategiska ledare internationellt och på samfundsnivå.

Hirsch och Frost förespråkar vad de kallar den missionella kyrkan. Uttrycken *missionell* och den *missionella kyrkan* anser de har sin rot i Lesslie Newbigins tänkande, som efter en livslång missionsgärning i Indien reflekterade över hur långt ifrån den kristna tron västvärlden var. Ett missionellt synsätt innebär att se och bemöta västvärlden ur ett missionsperspektiv och den missionella kyrkan är en grupp troende som primärt definierar och organiserar sig själva runt syftet att vara Guds sändebud (missionärer) till världen. (Hirsch 2006 s. 81f.)

Den missionella kyrkan vill därmed vända ordningen rätt. Traditionellt har det betonats att det är församlingen som har en mission. Den missionella tar sin utgångspunkt i att

missionen är Guds, *Missio Dei*, och att det snarare är missionen som har en kyrka än kyrkan som har en mission. Kyrkan *är* alltså mission. Det är inget tillval utan en del av hennes identiteten. (Hirsch 2006 s. 127.)

I *The forgotten ways* beskriver Hirsch det han kallar för ”apostolic genius”. En slags ny men samtidigt ursprunglig kristen identitet och bild av kyrkan som en dynamisk rörelse istället för religiös institution. Det har sitt centrum i bekännelsen av Jesus som Herre och berör såväl uttrycksätt, struktur, ledarskap, andlighet som teologi. (2006 s. 22f, 75, 78.)

Wolfgang Simson (Tyskland)

Wolfgang Simson är församlingsplanterare, har forskat kring församlingstillväxt och andliga genombrott samt är författare till ett tiotal böcker. I kontrast till föregående lägger Simson större vikt vid hemmet och föredrar därför termen *husförsamling*. Han ser ett större egenvärde i att använda just hemmet eftersom det är den plats som tydligast frammanar det autentiska, där man är sig själv och inte kan gömma sig bakom program och en opersonlig folkmassa. (Simson 2009 s. xxii, 157.)

Tony och Felicity Dale (från England, verkar i USA)

Paret Dale var församlingsplanterare i London medan de arbetade som doktorer. Men först efter en flytt till USA började tankarna om den *enkla kyrkan* som de oftast talar om, på allvar slå rot. Deras betoning ligger starkt på att församlingsplantering – att starta, leva och göra kyrka – är något för den ”vanlige människan” (eng. ordinary people). Deras bakgrund i pentakostal, karismatisk kristendom syns också med en stark betoning på bön, Andens ledning och Andens gåvor som medel i evangelisation. De är grundare av *House2house*, ett nätverk och resurs för husförsamlingar. (Dale m.fl. 2011 s. 51, 53ff, 63ff.)

Frank Viola (USA)

Frank Viola är det udda fåret i skaran. Han har hunnit vara med ett tag längre än de andra och sett en våg av husförsamlingar komma och gå. För honom är inte allt guld som är smått och nytt (2009a s. 10). Viola betonar mer kvalitén på grupperna, hur Kristus-centrerade de är, än att de ska reproducera sig i nya grupper (2009a s. 121). Till skillnad mot Cole och andra är han kritisk till alltför snabb multiplikation (2009a s. 141).

Till skillnad från Hirsch och Frost börjar han inte heller i missionen. Församlingen och det som händer när församlingen kommer samman har för honom ett tydligare egenvärde. Församlingen och dess möten har inte sitt värde i att leda till att budskapet sprids vidare utan uppfyller i sig själv det han menar vara Guds eviga syfte – att i Kristus forma en brud som delar gemenskapen i den treenige Guden. Bruden/församlingen erfar och uttrycker Guds eviga syfte som organiska gemenskaper – mindre, familjelika grupper, oberoende av hierarkiskt ledarskap där Jesus i praktiken, inte bara i tanken, är ensamt huvud samt som samlas till ledarlösa möten som präglas av intimitet och en öppenhet där alla aktivt bidrar. (Viola 2008 s. 98, 136ff, 149.)

Eftersom han snarare drivs av att återupptäcka en mer genuin form och praktik av kyrkans väsen än en mer effektiv form för kyrkans spridning gillar han inte att benämna kyrkan som en rörelse. Kyrkan är något helt unikt; ojämförbart med varken en institution, organisation, samfund eller en rörelse. Den är Kristi brud, Guds folk, något levande, organiskt. (2008 s. 13, 2009a s. 119.)

Viola är också den mest kritiska till den institutionaliserade kyrkan som han krasst konstaterar att han lämnade 1988 och nu betraktar som ett avsteg från autentisk

kristendom. Detta ska inte förstås som att de som deltar i en institutionaliserad kyrka inte är sant troende, men den typen av struktur saknar legitimitet i bibeln och misslyckas att gestalta kyrkans eviga syfte. (2008 s. 10, 267, 279.)

Jag har brottats en hel del med frågan huruvida Viola bör inkluderas i detta arbete eller om han kommer utanför de ramar jag satt upp. Han är definitivt en församlingsplanterare, och en annorlunda sådan ur en traditionell synvinkel. Men fokus är inte på multiplikation. Han ser inte församlingen som självreproducerande på samma sätt som Cole, utan nya församlingar förutsätter en kringresande apostolisk tjänst/arbetare. Men den viktigaste frågan i huruvida han passar in i mitt arbete är om han hittar sina samtida förebilder i Syd och i den förföljda kyrkan. Faktum är att jag inte hittat några referenser till samtida förebilder i hans texter, utan bara historiska. Men bland dem är Watchman Nee¹⁰ om inte den allra främsta så i alla fall en av de främsta. Violas tänkande kring församlingen delar också de typiska drag av de-institutionalisering som utmärker den förföljda kyrkan.

Skillnaderna mellan Viola och de andra är också inte lika skarpa som de först kan verka. Viola vill inte betona tillväxt eller multiplikation utan Kristus, men även hos exempelvis Cole bottnar längtan efter tillväxt alltid i Kristus. Och frågan är om Hirschs utgångspunkt, som han betecknar med *Guds mission* eller *Mission Dei*, inte till stor del korresponderar med Violas ständigt återkommande begrepp: *Guds eviga syfte*. Innehållet är därmed mer lika än orden.

Jag har därför landat i att han ska vara med, framförallt för att han tillför ett unikt perspektiv till en annars mer homogen grupp. Mycket av skillnaderna anser jag också kan förstås som olika funktioner i att forma samma rörelse. Viola är teolog före han är pragmatiker. Om de övriga kan ses som upprymda upptäckare som gör alltför att inspirera och förespråka är Viola mer en krass och korrigerande profetisk röst som vill se till att andra inte i sin iver missar kärnan.

Övriga

Förutom dessa har jag använt mig av ett antal författare som antar ett mer beskrivande perspektiv. Dels David Garrison som i sin bok *Church planting movements* söker efter samtida församlingsplanterande rörelser utöver vår värld, samt summerar gemensamma drag hos dem. Steve Addison gör i *Movements that change the world* i stort sätt samma sak men använder kyrkohistorien istället för samtiden. Kanske bör jag också nämna George Barna som dyker upp som medförfattare i flera böcker på temat.

5.4 Utmärkande drag

Till viss del har den multiplicerande församlingsrörelsen redan framträtt i personbeskrivningarna och jag ska inte upprepa det redan skrivna. Men jag vill summera de gemensamma utmärkande drag jag ser hos författarna.

Jesusfokusering

Den multiplicerande församlingsrörelsen är genomgående starkt Jesuscentrerad. Detta är det mest centrala, inte strukturella förändringar eller tillväxtmodeller (Dale m.fl. 2011 s. 223).

¹⁰ Ni Tuosheng eller Watchman Nee som han är känd som i väst, var en av de viktigaste och den i väst mest kända ledaren bland de inhemska kristna rörelserna i Kina innan revolutionen 1949 som blev grogrunden för husförsamlingsrörelsen.

[S]imple church is all about Jesus. (Dale m.fl. 2011 s. 51)

[A]t the heart of all great movements is a recovery of simple Christology [...] they are in a very literal sense *Jesus* movements. (Hirsch 2006 s. 86f)

The most important ingredient for a new organic church is to strip down to Christ alone. (Viola 2009a s. 183)

Lärjungaskap och förvandlade liv

Näst efter Jesuscentrering betonar den multiplicerande församlingsrörelsen lärjungaskap. Cole konstaterar: "Ultimately every church is only as good as her disciples" (2010 s.182). Ett uttryck för detta är en stark betoning på transformation. En vanlig kritik av den traditionella kyrkan är dess brist på förmåga att omforma människor. Kyrkan byggs inte upp av församlingsordningar, trosdokument, gudstjänster eller strukturer utan av förvandlade liv. (Viola 2008 s. 56, 106; Cole 2005 s. xxiii f.)

Tillväxtfokuserad, offensiv kristendom

Rörelsen drivs av längtan att än en gång se kristen tro få fäste i människors liv i väst. Den är tydligt fokuserad på mission och evangelisation men den har också en annan riktning än vad som ofta varit fallet i den traditionella kyrkan. Hirsch ställer upp motsatsparet *attraktionell* och *inkarnationell*. Det traditionella sättet att tänka har varit attraktionellt; kyrkan ska attrahera de som ännu inte tror att komma dit kyrkan är och så bli en del av församlingen. Hirsch menar att det omvända är den bibliska ordningen. Kyrkan är kallad ut i världen, att vara offensiv. Liksom Gud mötte människan genom att Jesus kom till människorna (inkarnationen) är kyrkans uppdrag att komma till människorna och inkarnera budskapet genom sina liv. (2006 s. 129ff.) Det är denna tanke Cole anspelar på i sin under rubrik *growing faith were life happens* (2005). Det handlar om att flytta evangeliet till människor, inte människor till evangeliet/kyrkan. En bärande tanke för den multiplicerande församlingsrörelsen är därför att varje församling medvetet eftersträvar att i sin tur grunda nya församlingar (Garrison 2004 s. 181). Framgång mäts snarare utifrån vad man sänder ut och vad som växer fram utanför församlingen (multiplikation) än vad som samlas ihop och vad som sker i församlingen (addition).

Det enkla och lilla är det kraftfulla

Med enkelhet menas inte att kyrkan kan betraktas med en simplistisk eller lättvindigt attityd. Det finns en tydlig betoning på att evangeliet kräver ett helhjärtat engagemang. Motsatsparet till det enkla är inte det utmanande eller ansträngande utan det komplicerade. Det enkla och lilla är en motrörelse till stora, komplicerade kyrkstrukturer som kräver anställt ledarskap, stora resurser och avancerad organisation. Detta menar man har gjort kyrkan otillgänglig och ogreppbar för den vanlige lärjungen och kyrkan har därmed tappat sin reproducerande förmåga. Dale m.fl. betonar kraften i det lilla och enkla genom att jämföra elefanter förmåga att reproducera sig med kaniners. Under ideala förhållanden kan två kaniner på tre års tid nå upp i miljonbelopp medan två elefanter maximalt blir tre stycken (2011 s. xi ff). Ett ofta återkommande citat hos Cole är: "We want to lower the bar of how we do church so everyone *can* do it, and raise the bar of what it means to be a disciple so that everyone *will* do it." (2010 s. 183, se också s. 65, 2005 s. 26.)

Bibel som förvandlande kraft och församlingsideal

Den multiplicerande församlingsrörelsen sätter bibeln högt. Men det är inte en dogmatisk

biblicism. Viola kritiserar en bibelläsning som han kallar för ”biblical blueprintism”, där man ser bibeln som en statisk ritning. Samtidigt är han mycket konsekvent i att alltid teologiskt förankra sina teser i bibelordet. Det är bibelns beskrivning av den tidiga kyrkan som är hans stora förebild. (Viola 2009a s. 18.) Dale m.fl. är inne på samma linje. Rörelsen måste kunna rymma ett spektrum av teologiska åsikter, samtidigt som de är noga med att sätta bibelordet högt. (2011 s. 190.)

Istället för en strikt dogmatik yttrar sig bibeltroheten i en stark tilltro till bibelns förvandlande kraft. Cole förespråkar bibelläsningen som navet för formandet av lärjungar. I deras rörelse läser medlemmarna 20–30 kapitel i veckan för att sen träffas i smågrupper på två eller tre personer och samtala om det. Coles nätverk är en ny läsarrörelse. (Cole 2010 s. 183.)

Det andra sättet bibeln används på är i jakten på de tidiga kristnas praxis och kyrkosyn. Bibelns beskrivning av hur de första kristna levde kyrka är tydligt normativ för rörelsen (tydligast märks detta i Viola 2008 och Hirsch 2006).

Organisk struktur

De vore fel att säga att den multiplicerande församlingsrörelsen inte har någon struktur. Men det är en inre struktur genom relationer, gemensamma värderingar och ett gemensamt syfte, inte genom yttre ramar, central organisation eller hierarki (Hirsch 2006 s. 186).

Församlingarna är tänkta att vara autonoma men relaterade till varandra i nätverk (Viola 2008 s. 231). Cole förespråkar att dessa nätverk idealt är decentraliserade. I hans nätverk har andra former av ”organiserande kluster”, som ett gemensamt namn för alla församlingar eller centralt huvudkontor, medvetet valts bort för att försäkra sig om att det är relationer, de gemensamma missionsuppdraget och Jesusp passionen som håller samman och inget annat. Om inte de håller oss samman så vill vi märka att de inte finns resonerar Cole. (2010 s. 98-99.) ”[A simple church] should never have enough structure that it can survive without the active input of the Holy Spirit” konstaterar Dale m.fl. (2011 s. 48)

Ledarskap bortom uppdelningen mellan prästerskap och lekmän

Det allmänna prästerskapet är enligt Dale m.fl. ett av det viktigaste koncepten. Multiplicerande församlingar vill lyfta fram den vanliga lärjungen som fullt kapabel att både leda och grunda nya församlingar. Hon *är* kyrkan, hon går inte bara till den. (2011 s. 26, 90.)

Men inte bara det, ytterst vill den multiplicerande församlingsrörelsen komma helt bortom uppdelningen mellan prästerskap och lekman. Ledarskap ses inte som en position utan en funktion. Det är alltså inte en väsensskillnad utan bara en gradskillnad mellan ledare och efterföljare. Ledarskap är inflytande, något som alla har mer eller mindre av och som växer fram gradvis, organiskt genom att leva som föredöme. Karaktär, inte utbildning kvalificerar för kristet ledarskap. (Viola 2008 s. 153.)

En annan genomgående betoning angående ledarskap är att bredda bilden från den traditionella pastorsrollen till ett flertal olika ledartyper med olika funktion. Vanligt är att hänvisa till Efesierbrevet 4:11 där förutom pastor/herde också omnämns apostlar, profeter, evangelister och lärare. (Hirsch 2006 s. 171.)

Institutionskritisk – kejsar Konstantin som den stora syndabocken

Steve Addison ställer retoriskt frågan vad Jesus egentligen startade. Det var inte en organisation, han skrev ingen bok, han hade ingen formell religiös position. Det han startade (och väldigt bra dessutom) var en missionerande rörelse (2011 s. 29).

Den multiplicerande församlingsrörelsen vill att kyrkan ska hitta tillbaka till en identitet som en gräsrotsrörelse i marginalen. Institutionaliserad betraktas inte som en nödvändig utveckling efter det initiala skedet, utan som ett avsteg från idealet. Cole citerar Jim Collins: ”I've come to see institutional decline like a disease: harder to detect but easier to cure in the early stages; easier to detect but harder to cure in the later stages” (2010 s. 253).

Den multiplicerande församlingsrörelsen delar i detta tankesätt också ett paradig i hur de läser kyrkohistorien; där kejsare Konstantin, som på 300-talet införde kristen tro som den officiella religionen i Romarriket, förstås som den stora syndabocken genom att förändra kyrkan från en vital, expanderande rörelse till en hierarkisk, livlös institution. (Cole 2010 s. 6; Dale m.fl. 2011 s. 29; Frost & Hirsch 2003 s. 8; Simson 2009 s. 19; Viola & Barna 2008 s. 18ff, 118ff, 150f, 158.)

5.5 Relationen till det etablerade

Med en så stark betoning på att vara något nytt och annorlunda är relationen till den traditionella kyrkan naturligtvis inte okomplicerad. Hela skalan finns representerad.

I ena ändan finns de som även om de förespråkar sitt eget perspektiv, inte hävdar det exklusivt eller har som målsättning att ersätta det gamla. Relationen mellan det nya och det gamla, det etablerade och pionjära, den stora och den lilla församlingsstrukturen, är ömsesidigt berikande. Paret Dale skulle kunna räknas in i den kategorin. Med deras eget bildspråk skulle man kunna sammanfatta deras attityd: Elefanter är bra, Gud har skapat dem också, men de uppfyller inte jorden – därför behövs det kaniner. (Dale m.fl. 2011 s. 231ff.)

Hirsch och Cole skulle jag placera in någonstans mitt emellan. Hirsch är mer tydlig i sin kritik av den institutionaliserande kraft som berövar kyrkan sin identitet som rörelse (2006 s 23). Cole är kritisk till de stora ”megakyrkorna” som fenomen. Betoningen på megakyrkor menar han inte har bidragit till den kristna trons utbredning i USA utan har mest åstadkommit en omfördelning. Cole tror att dagens megakyrkor kommer att ses som undantaget, inte normen av framtida generationers kristna (2005 s. 9).

Längst ut i andra ändan finns Viola med ett tydligt avståndstagande från vad han kallar den institutionaliserade kyrkan. Trots det, skulle det vara ett misstag att förstå hans kritik som fött ur ett personligt missnöje och Viola ska inte placeras in i kategorin av kyrklösa, besvikna kristna. Viola är tydlig: ”Make no mistake about it: God has used and using the institutional church” (2008 s. 267). Hans kritik hämtar istället näring ur en teologisk övertygelse som leder till att se de två som motpoler. Det icke-organiska, med basen i stora möten och passiva besökare, är en förvriddning av den organiska kyrka som Gud ursprungligen hade tänkt sig, inte något kompletterande till den (2008 s. 279). Enda vägen att fullt ut förnya den institutionaliserade kyrkan är enligt Viola att helt upplösa den för att sen låta något totalt annat växa upp organiskt (2008 s. 276). Han gör därför ingen hemlighet av att han förespråkar, att göra liksom han själv gjort: Lämna den institutionaliserade kyrkan för att ge utrymme för det organiska.

5.6 Summering

Bland församlingsplanterare i väst växer en falang fram som ser mot syd och den förföljda kyrkan som ideal. Det är ingen enhetlig rörelse, men har liknande kännetecken. De små, enkla och fristående församlingsenheterna är i fokus. Framförallt har de ett högt anspråk på

att utgöra något nytt och annorlunda samt att de förändringar som de anser att nu behövs för kyrkan i väst inte kan förstås som något mindre än ett paradigmskifte.

6 Kina som förebild och ideal – jämförelse av litteraturstudierna

I mina två litteraturstudier har jag haft olika utgångspunkt och sökt efter olika saker. Fokus för arbetet är att undersöka Kinas roll som ideal och förebild. Jag vill därför igen understryka att detta inte är en jämförelse av hur de två rörelserna faktiskt ser ut. Detta är en jämförelse mellan vad husförsamlingsrörelsen i Kina *är* och vad den multiplicerande församlingsrörelsen i väst *eftersträvar att vara*.

6.1 Likheter

Om min tes stämmer att den förföljda kyrkan i allmänhet och husförsamlingen i Kina i synnerhet är förebilder för den multiplicerande församlingsrörelsen borde det inte vara svårt att finna likheter mellan mina litteraturstudier, vilket också är fallet.

6.1.1 Vad har Kina som väst förespråkar?

Vad finns det då hos husförsamlingsrörelsen som den multiplicerande församlingsrörelsen vill eftersträva? Flera saker är uppenbara, här vill jag ge särskilt utrymme för att utveckla de samband som inte är lika självklara.

Tillväxt

Husförsamlingsrörelsen i Kina hade aldrig haft sin framträdande roll i litteraturen hos församlingsplanterare i väst om det inte vore för dess drastiska tillväxtkurva. Det är både omfattningen men också sättet som tillväxt sker, genom att nya församlingar bildas snarare än att gamla blir större, som eftersträvas att efterliknas.

Sociologi

I likhet med Kina vill den multiplicerande församlingsrörelsen gestalta en tro för massorna och söker sig aktivt mot marginalerna. George Patterson uttrycker det ganska komiskt med Jesu bildspråk: ”[Kyrkan i väst] måste sluta försöka putta kameler igenom nålsögon” (min övers. Currah 2010). Visst gör Gud ibland det omöjliga, men det är inte lika vanligt bland välbärgad, skötsam medel- och överklass att respondera positivt på evangeliet, resonerar Cole. Därför ska inte de vara den primära målgruppen. Coles nätverk har ett talessätt: ”Bad people makes good soil—there's a lot of fertilizer in their lives” (2005 s. 72).

Man vill likt Kina också snabbt mobilisera den vanlige lärjungen. Unga, kvinnor, lågutbildade – alla behövs. Hos de som drar tanken med den enkla kyrkan längst ska ledarskapet idealt ”aldrig göra någonting som inte en enveckas gammal troende skulle kunna göra” (min övers. Dale m.fl. 2011 s. 79). Varje lärjunge ses som en församlingsplanterare och varje församling är en församlingsplanterande församling.¹¹

¹¹ Undantaget är Viola som betonar församlingsplanteraren som en speciell kallelse och anser att man minst ska vara 30 år innan det kan bli aktuellt att plantera nya församlingar (2009a s. 308).

Värderingar, tro och teologi

Husförsamlingsrörelsens avskalade och apolitiska inställning för att inte ta fokus ifrån evangeliet återfinns hos församlingsplanterarna i väst i ett koncentrerat fokus på Jesus. Viola skriver:

Imagine a church where the members are incredibly close, yet they aren't overly concerned about one another's political affiliations. Imagine a church where the members don't know one another's views on the rapture. Imagine a church where the members don't know one another's theories on the millennium—and really don't care to know them. Imagine a church that has only one pursuit, one obsession, one goal, and one grand purpose: *to know and love the Lord Jesus Christ.* (2008 s. 131)

Att husförsamlingen förmått göra tron inhemsk/kinesisk och dess sätt att absorbera och omforma snarare än ersätta den traditionella religionen korresponderar väl med Hirschs inkarnationella tänkande (punkt 5.4). Samma tanke går att applicera oavsett om det gäller en kinesisk etnisk minoritet eller en västerländsk subkultur.

Kinas funktionella, karismatiska kristendom med betoning på helande och Guds ingripande känns igen i den multiplicerande församlingsrörelsens betoning på transformation. De två rörelserna delar också en tilltro till bibelns omvandlande förmåga och en övertygelse om bibelns relevans och betydelse som för kyrkan idag.

Struktur, organisation

De strukturella likheterna är uppenbara. Olika nätverk av husförsamlingar i väst varierar i hur mycket central organisation de har. Men alla vill undvika strukturer för strukturernas skull. Cole resonerar: Organisera inte någonting förrän det finns något att organisera, och även då – gör det långsamt. Idealet är husförsamlingsrörelsens relationellt uppbyggda och ofta decentraliserade nätverk av små, autonoma församlingsenheter. (Cole 2010 s. 84.)

Ledarskap, lekmannaskap och församlingssyn

Viola menar att all form av hierarkiskt ledarskap i kyrkan måste överges. Ledarskap är en funktion, aldrig en position. Ledare i församlingen växer fram organiskt inifrån, de tillsätts inte utifrån. Testet på att den initierande, kringresande församlingsplanteraren gjort ett genuint verk är att han/hon utan att tillsätta nya ledare lämnar församlingen och att den då fortsätter fungera på egen hand (2008 s. 154ff, 176f, 2009a s. 51f).

Likt den förföljda kyrkan, som alltid vet att de ledande personerna när som helst kan avlägsnas, vill den multiplicerande församlingsrörelsen eftersträva församlingar med samma självbärande och självutbredande förmåga. Det handlar inte om att ledarskapet bara måste vara beredd på att lämna över, det ska aldrig ens byggas runt ledaren från första början. De är ute efter spontant växande, något som när det väl puttats igång varken står eller faller med ledaren.

De initierande ledarna (aposteln/församlingsplanteraren) har därför en unik roll för de församlingar han/hon planterar. De ses som katalysatorer (Cole 2010 s. 167). Inspiratörer med sina liv som föredöme (Viola 2008 s. 171). Fäder eller mödrar, som längtar efter att deras barn ska växa förbi dem (Dale m.fl. 2011 s. 167). Men aldrig som församlingarnas herre eller högsta beslutande organ. De har ingen formell, positionell auktoritet att varken styra eller kontrollera de församlingar de planterar.

6.1.2 Icke-valda likheter mellan Kina och väst

När vi tittar på förespråkarna av den multiplicerade församlingsrörelsen kommer de varken ifrån samhällets eller kyrkans marginaler. De är nästan uteslutande personer med ”tron som yrke” – pastorer, teologer, missionärer och strategiska ledare på samfundsnivå. Bokskrivarerna är alltså inte själva en representativ grupp för hur de önskar att rörelsen i stort ska se ut. Här kanske det finns en omedveten och inte lika önskvärd likhet mellan vad den multiplicerande församlingsrörelsen vill vara och vad husförsamlingsrörelsen är: En sociologisk diskrepans mellan ledarskapet och rörelsen i stort (jmf. med punkt 4.5.1).

Vi kan också se en oavsiktlig likhet i att båda rörelserna öppnar upp för diskussionen huruvida rörelserna är en grogrund för sekterism. Förespråkarn menar förstås inte att så är fallet men diskussionen får ofta en framträdande plats (se Cole 2010 s. 222ff).

Det sista jag vill nämna är att det finns en spännande parallell i att både husförsamlingsrörelsen och den multiplicerande församlingsrörelsen delar ett komplext förhållande till den officiella respektive etablerade kyrkan (jmf. punkt 4.3 med 5.5). Båda är mer eller mindre motrörelser som brottas med hur de ska förhålla sig till det som de tar spjörn emot.

6.2 Skillnaderna

Det finns också skillnader mellan hur husförsamlingsrörelsen i Kina ser ut och vad den multiplicerande församlingsrörelsen i väst förespråkar. Nyansskillnader är givetvis inte svåra att finna, men här vill jag lyfta fram de stora övergripande skillnader jag ser.

6.2.1 Var tog eskatologin vägen?

I en rörelse som till så stor del förespråkar samma saker som utmärker husförsamlingsrörelsen blir det påtagligt när ett av det mest framträdande karaktärsdragen saknas. I förkunnelse och teologi är en akut eskatologi¹² framträdande hos husförsamlingsrörelsen. Förföljelsen är en stor faktor till att så är fallet. Jag skulle därmed vilja påstå att eskatologin också oftast är ett framträdande drag för den förföljda kyrkan i allmänhet.

Det finns inget som tyder på att församlingar och personer i den multiplicerande församlingsrörelsen saknar eskatologi, men eskatologin är inte framhävd när företrädarna målar upp sina visioner om vad de vill att församlingen ska vara. Faktum är att ingen av böckerna i litteraturstudiet specifikt tar upp eskatologin. Undantaget skulle dock igen kunna vara Viola, som även om inget i hans böcker tyder på att han har en särskilt akut eskatologi, har en eskatologiskt präglad teologi i den mening att han använder evigheten, Guds eviga syfte, som fundamentet för att bygga upp sin teologi. Evigheten hos Viola är dock inte en beteckning på den kommande evigheten utan på det oföränderliga, i alla tider eviga. (se Viola 2009b.) Så trots Viola kan jag ändå bara ställa mig frågan: Var tog eskatologin vägen?

6.2.2 Att mötas från två olika håll

På flera områden möts husförsamlingsrörelsen och den församlingsplanterande rörelsen, men skillnaden är att de kommer dit från motsatta. I de strukturella likheterna har väst medvetet valt små, fristående församlingar. Kina saknar den agendan, men har istället tvingats till det (se punkt 4.5.2). Rörelserna möts alltså, men är det en chimär likhet

12 Med akut eskatologi menar jag övertygelsen att Jesu återkomst är mycket nära förestående.

eftersom det är vitt skilda saker som tagit dem dit? Hirsch berättar om en ganska ironiskt händelse i mötet med ledare för husförsamlingsrörelsen i Kina:

When they were asked what they wanted people to pray for, they asked for three things: While acknowledging that the government has become more lenient, they were still not allowed to gather in groups of more than fifteen people, and when they grow beyond that they had to split and start a new church. Could the Westerners please pray about that? The second issue they addressed was that they were not allowed to have church buildings and were thus forced to meet in homes, cafés, karaoke bars, and social clubs. Could the Westerners please pray that they could build churches as well? The third thing they felt they needed a breakthrough with was that they were forbidden to develop separate organizations where they could collectively train leaders; they were forced to train leaders in the local church. (2006 s. 189)

Vi kunde helt enkelt inte be för dem på detta sätt konstaterar Hirsch.

Husförsamlingsrörelsen i Kina har tvingas handla på ett sätt som ofta lett till ett nytt sätt att tänka. Den multiplicerande församlingsrörelsen i väst har valt att tänka på ett sätt som ofta lett till ett nytt sätt att handla. Frågan är om resultatet blir detsamma.

6.3 Kina i församlingsplanterarnas böcker

Tydligt från förgående är att likheterna överväger. Det som den multiplicerande församlingsrörelsen eftersträvar finns till stor del realiserat i husförsamlingsrörelsen. Men detta betyder ju inte nödvändigtvis att den är en förebild. Vi ska också se på vad de västerländska församlingsplanterarnas böcker säger om deras egen attityd till husförsamlingsrörelsen i Kina.

6.3.1 Hur används Kina hos församlingsplanterarna?

Titeln i Coles bok *Church 3.0* anspelar på hur utvecklingen av mjukvara till datorer benämns. Vid mindre uppgraderingar används siffran efter punkten medan den innan benämner att det rör sig om ett helt nytt system. Kyrkan 1.0 var enligt Cole fram till kejsare Konstantin. Där genomgick kyrkan en drastisk förändring till kyrka 2.0. Kyrkan har genom förnyelserörelser sen dess uppgraderats till kyrkan 2.1, 2.2 o.s.v., men systemet har aldrig helt kastats om. Det förnyade har fortsatt vara centrerat kring kyrkbyggnader, pastorn/prästen, söndagsgudstjänsten, predikan, uppdelningen mellan besökare och medverkande. Det finns dock undantag. Cole nämner den radikala anabaptismen och just husförsamlingsrörelsen i Kina. Dessa har dock inte påverkat kyrkan på en global nivå på ett permanent sätt, men är en viktig del i läroprocessen för att leda fram till det nya operationssystemet: Kyrka 3.0. (2010 s. 7.)

Kina har alltså i Coles tänkande en viktig roll som förebild för det nya han ser framför sig. Kina är också tillsammans med Indien den plats som används när Cole vill lyfta fram ett samtida exempel på spontan församlingstillväxt (2005 s. xix, 87, 94).

Husförsamlingsrörelsen blir också en förebild för Cole genom sin förmåga att växa under förföljelse. Cole ställer Kina i kontrast till Ryssland och undrar varför kyrkan i Kina växte medan ryska kyrkan inte fick se en sådan utveckling under en motsvarande förföljelse. Hans svar är att den ryska kyrkan var centralt organiserad och hölls igång av anställda ledare. I Kina däremot så hade de inhemska rörelserna förberett marken genom att bemyndiga och utrusta den vanlige kristne. När förföljelsen bröt lös och byggnader och ledare försvann fanns den *sanna kyrkan* (Coles ord: "true church") fortfarande kvar intakt. (2010 s. 69.)

Hirsch använder konsekvent i sin bok *The forgotten ways* Kinas husförsamlingsrörelse tillsammans med den tidiga kristna rörelsen som exempel på rörelser där det han kallar ”apostolic genius” manifesterats (se punkt 5.3). Varje delområde i hans bok exemplifieras av husförsamlingsrörelsen. Hans bok driver tesen att hos varje troende och församling finns potentialen för denna enormt expansiva form av kristendom latent gömd. Det var därför kristendomen i Kina, utan stöttning eller undervisning utifrån, kunde uppleva en så dramatisk expansion mitt under förföljelse. Förföljelsen förlöste det som redan fanns där. Hirsch skriver sin bok för att göra samma sak, återupptäcka och förlösa dessa ”bortglömda vägar” som husförsamlingsrörelsen i Kina får vara det samtida exemplet för. (2006 s. 26, 75.)

Dessa två författare är de som mest frekvent och tydligt hänvisar till Kina som ideal men berättelsen om hur husförsamlingsrörelsen växt fram mitt under förföljelse finns med hos såväl Dale m.fl. (2011 s 30), Addison (2011 s. 123) som Garrison (2004 s. 50).

6.3.2 Vilken plats har Kina som förebild?

Kina är inte den främsta förebilden men helt klart den största samtida förebilden. Främsta förebilden är den tidiga kristna rörelsen, så som den beskrivs i Nya testamentet och med en tyngdvikt mot Pauls och hans sätt att grund nya församlingar. Att förstå kyrkan som en förlängning av samma livstil som det som Jesus levde under sina aktiva år med lärjungarna är också en central tanke.

Husförsamlingsrörelsen får en sådan framträdande plats eftersom författarna upplever att den har stora likheter med just den tidiga kristna rörelsen. Framförallt så har de båda det gemensamt att de delar en dramatisk tillväxt, en tillväxt som skett mitt under förföljelse utan mänskligt sätt några tillgångar eller resurser. (Hirsch s 18ff.)

6.3.3 Är bilden av Kina idealiserad?

Bays hävdar att Amerikaner i mer än ett sekel har haft en romantiserad bild av att Kina ska bli en kristen nation och formas efter USA som förebild. De är därför också de mest aktiva att sprida bilden av en segrande, förföljd kyrka i Kina (2012 s 203). Flera menar att Aikman, som betytt mycket för att förmedla bilden av husförsamlingen i väst, faller i det facket. Aikman spekulerar i *Jesus in Beijing* om ett ”kristet Kina” och drar ganska starka likhetstecken mellan kristen tro och i USA dominerande politiska åsikter. Hans bok präglas också av att han ser husförsamlingsrörelsen som det mest genuina uttrycket för kristendom i Kina. Detta har fått andra att ställa frågan: Vem talar för kyrkan i Kina? (Fung 1982 s. x.)

För mig blir frågan relevant. Är bilden av husförsamlingsrörelsen i Kina en produkt som väst själva skapat? Och är det då denna bild snarare än verkligheten som är en förebild hos församlingsplanterarna i väst?

Till den multiplicerande församlingsrörelsen försvar kan sägas att den likt husförsamlingsrörelsen i Kina är apolitisk. Målet för författarna är inte politiska utan att kyrkan ska uppfylla sitt eviga syfte (Viola), finna ”apostolic genius” (Hirsch), bli en spontant, exponentiellt expanderande rörelse (Cole). Den multiplicerande församlingsrörelsen är också (till skillnad mot vad jag ser hos Aikman) mycket mer kritisk till den traditionella kyrkan i väst. Det är Kina som har något som de vill ha, inte tvärt om.

I min studie av husförsamlingsrörelsen har jag inte heller funnit att den beskrivning av Kina som församlingsplanterarna använder skulle vara felaktig. Men vad som dock kan sägas är att den är ofullständig och förenklad. I alla de fall där församlingsplanterarna

hänvisar till husförsamlingsrörelsen i Kina är deras beskrivningar oproblematiserade. Husförsamlingsrörelsen lyfts ensidigt fram som ett positivt föredöme.

Om församlingsplanterarnas böcker ensamt får ge bilden av Kina är det lätt att få uppfattningen att det bara är husförsamlingsrörelsen som har växt i Kina, inte den kristna kyrkan som helhet. Det är faktisk svårt att vid en ensam läsning av församlingsplanterarnas böcker ens se att det finns andra typer av kristendom i Kina.

För det andra är det lätt att få uppfattning att dessa karaktäristiska drag som husförsamlingsrörelsen och den multiplicerande församlingsrörelsen delar är hela orsaken till tillväxten i Kina. Mitt studie hävdar att förföljelse och de karaktäristiska dragen som dessa rörelser delar är *en* orsak men inte hela. Det finns viktiga sociologiska orsaker till tillväxten som mer är knutna till det kinesiska samhället i stort än husförsamlingsrörelsens utformning.

För det tredje, är det i läsningen av församlingsplanterarnas böcker lätt att få uppfattningen att det bara är husförsamlingsrörelsen som mött förföljelse. I punkt 4.6.1 hävdar jag att förföljelsen är uppdelad i två kategorier. Den ene delen, det kontinuerliga motarbetandet av all icke-registrerad religion, drabbar husförsamlingsrörelsen på ett unikt sätt. Men all kristen tro (liksom all annan typ religion) har mött periodvisa utbrott av extrem och aggressiv förföljelse.

Till sist kan det sägas att en ensam läsning av församlingsplanterarnas böcker lätt ger en alltför tydlig uppdelning mellan husförsamlingsrörelsen och den officiella kyrkan (i den mån det ens märks att det finns en officiell kyrka). I punkt 4.3 hävdar jag att denna bild är mycket mer komplex.

Vad som dock verkar vara sant utifrån mitt studie av Kina, och som också är den bärande tanken i församlingsplanterarnas bruk av Kina som exempel, är att det är husförsamlingsrörelsens typ av kristen tro som kraftfullast står för tillväxten i Kina och som ensamt är den typ av kristendom som växer samtidigt som den är förföljd.

Är då bilden idealiserad? Den är inte fri från ett romantiskt skimmer. Men jag skulle ändå inte vilja kalla den idealiserad. Inget av det som jag lagt fram ovan är explicit uttryckt hos församlingsplanterarna utan är snarare en följd av en förenklad beskrivning och vad som därmed framträder vid en alltför ensidig läsning. Bilden hos församlingsplanterarna är snarare ofullständig än tillrättalagd, något som jag också tror att de själva är medvetna om. Deras böcker är trots allt inte beskrivningar av Kina utan brandtal för en förnyad kyrka i väst.

6.4 Är Kina del i att något annorlunda växer fram i väst?

Dags att summera. Är Kina en förebild? Och – om den multiplicerande församlingsrörelsen får rätt i sina ambitioner – del i att något dramatiskt annorlunda växer fram i väst?

Det som förespråkas i den multiplicerande församlingsrörelsen liknar utan tvekan vad som sker i Kina och Kina har den främsta platsen som samtida förebild. Men det är dock en selektiv förebild som framträder. Framförallt märks detta i avsaknaden på betoning av eskatologi. Simson verkar faktisk till och med lite trött på allt tal om Kina:

Some, when they hear the term *house church*, think of a Chinese church model. Let me therefore make clear for readers in Western countries that house church have never been an exotic foreign model of church, and will not be a strange new foreign import. After all, the first

church to be planted in the West was started in the home of Lydia in Philippi, Macedonia. It was a house church. House churches are a good old European tradition. (2009 s. xxvi)

Detta citat sammanfattar ganska bra förhållandet till Kina. Det är inte en modell från Kina de söker. De är inte ute efter att importera något därifrån. De är ute efter, för att använda Hirsch, ”the forgotten ways” (2006). Det som redan finns men som har glömts bort.

Den tidiga kristna rörelsen har därmed en mycket viktigare roll som identitetsskapande förebild än Kina. Kina används när det behövs och blir det samtida exemplet på att det är möjligt. Något att inspireras av och kanske framförallt ett slagträ mot de i väst rådande församlingsmodeller som rörelsen tar spjörn emot, genom att husförsamlingen i tillväxt vida överträffar alla västerländska församlingsmodeller.¹³

Kina har därför utan tvekan stor del i framväxten av den multiplicerande församlingsrörelsen. Och om den multiplicerande församlingsrörelsen blir den rörelse de själva hoppas vara är Kina del i att något drastisk annorlunda växer fram i väst. Men Kina är *en* del. En faktor bland många andra faktorer. Och inte den viktigaste. Det som eventuellt växer fram i väst kommer inte att vara en husförsamlingsrörelsen *a la* Kina med västerländsk twist utan den multiplicerande församlingsrörelsen i väst är och lär förbli en genuint västerländsk rörelse – dock inspirerad, utmanad och uppmuntrad av exemplet Kina.

6.5 Går det dupera effekten av förföljelse?

Innan vi lämnar denna del av arbete vill jag ställa frågan vad vi av detta kan dra för slutsatser när det kommer till förföljelse och huruvida det går att använda en förföljd kyrka som förebild.

Litteraturen hos församlingsplanterarna genomsyras av en syn på förföljelse som något som har potential att förlösa något väldigt gott. Kyrkan är mest ”sig själv” i perioder av förföljelse. Förföljelse är det naturliga, inte undantaget (Simson 2009 s. 51). Frågan är då vad man gör när man inte är i den situationen. Den multiplicerande församlingsrörelsens svar är att efterlikna det som utmärker den förföljda kyrkan. Men kan man efterlikna en förföljd kyrka utan att vara i den situationen? Cole är övertygad om att det är möjligt:

I believe that a profound reason movements occur more easily in places and times of severe persecution is because the church is then prevented from doing things that hold back the kingdom, such as hiring professionals, buying and maintaining facilities, creating programs, and writing curriculum. Without these distractions, rapid and spontaneous movement can emerge. [...] *Can we see this happen in the nonpersecuted Western world as well? Of course we can* [min kursivering]. (2010 s. 68f)

Cole räknar upp ett antal ur hans perspektiv goda effekter av förföljelse. Och jag håller med honom om att denna typ av de-institutionaliserande effekter som avsaknad av kyrkbyggnader, anställt ledarskap och program går att efterlikna, bara viljan är tillräckligt stor.

Det finns menar Hirsch dock en ännu viktigare, som han kallar det, ”gåva” av förföljelsen än den de-institutionaliserande effekten, nämligen vad förföljelsen gör med kyrkans budskap. Det onödigt komplexa skalas av och tron blir än en gång sammanlänkad med det enkla budskapet om Jesus som Herre, som kan bäras av den vanlige lärjungen (2006 s. 85f). Detta tror jag möjligtvis är svårare, men dock lika möjligt att efterlikna, om

¹³ Tydligaste exemplet på församlingsmodeller i väst som den multiplicerande församlingsrörelsen står i kontrast till är megakyrkan med en betoning på att stora, resurstarka församlingar är det mest effektiva sättet att nå framgång för evangeliet (se punkt 5.5).

villigheten att ge upp och lämna bakom sig finns.

Men om de ovan nämnda yttre effekterna på kyrkan och kyrkans budskap är möjliga att efterlikna (se punkt 4.6.2) skulle jag vilja hävda att det finns inre aspekter av förföljelsen som kanske inte är möjligt att efterlikna. Och frågan är om det inte är just dessa inre faktorer som är största orsakerna till husförsamlingsrörelsens och andra förföljda kyrkors tillväxt. Förföljelsen tvingar fram passionerad, hängiven och helhjärtad tro (se punkt 4.6.4). Dale m.fl. undrar om det inte är just denna brist på passion, som kommer av att det kostar för lite, som är det största hotet mot framväxten av en genuin husförsamlingsrörelse i väst (2011 s. 218).

Här i ligger det svåra med att ha den förföljda kyrkan som ideal utan att själv vara det; det verkar lätt uppstå en diskrispan mellan vad man *vill vara* och vad man *är*. Förföljelse handlar inte bara om vem man själv är utan också om samhället runt om. Du kan inte helt själv välja din plats i samhället. Förföljelsen är därmed mer än en inre inställning kyrkan kan välja, det är också en yttre för kyrkan okontrollerbar kraft. Kanske det tydligaste exemplet på hur detta tar sig uttryck i den multiplicerande församlingsrörelsen är dess sociologiska sammansättning. Man *vill vara* en gräsrotsrörelse, bland de ännu inte troende men *är* idag primärt uppbyggd av redan troende och därmed antagligen dominerande medel- överklass (Dale m.fl. 2011 s. 217). Dess ledande personer (åtminstone de som skriver böcker) kommer från kyrkans centrum inte från samhällets marginaler.

I väst kan vi ha en positiv bild på förföljelsen. Den gör gott. Vi kan lite romantiskt längta efter hur det skulle vara. Men sanningen är att vi vet nog inte vad vi ber om eller vad kostnaden innebär. Alla går inte segrande igenom en förföljelse. Att ett så framträdande drag som en akut eskatologi – en självklar del av husförsamlingens identitet som också verkar fått starkast fäste när nöden av förföljelsen varit som värst – inte självklart följer med när väst vill använda den förföljda kyrkan som ideal tycker jag bekräftar det ovan sagda.

Det är möjligt att ta modellen, likna de yttre formerna. Men jag är mer frågande inför det inre livet. Förföljelsen får ordinära människor att göra det extraordinära. Fullt ut undrar jag om det går att dupera den drivkraften. Bär människor frivilligt ett kors så länge alternativet att slippa finns tillgängligt?

Om detta stämmer är en av den största utmaningarna för den multiplicerande församlingsrörelsen, om den på allvar ska likna den förföljda kyrkan, att gå från att vara en primärt inomkyrklig företeelse till att primärt byggas upp av människor utan sin bakgrund i kristna sammanhang, som fått betala ett socialt pris för sin kristna övertygelse. Bara då tror jag rörelsen kan motstå den frestelse som finns tillgänglig genom den etablerade kyrkan: Att lämna ett aktivt engagemang för ett passivt, konsumerande deltagande.

While home-based fellowship will be fresh and exciting at first, as people trade the formal sermons for informal meals, they almost inevitably reach the point where they miss the programs that traditional church can offer. Simple church just can't compete with professional quality of a large-scale worship event, the teaching, and of course, the kids' programs. Not only that, there is no one to hand over all the decision making and responsibility to—the whole body is involved. (Dale m.fl. 2011 s. 206)

Ur detta perspektiv tror jag Coles betoning på tillväxt och Hirschs på det missionella har större potential än Violas fokusering mot de redan kristna.

7 Den förföljda kyrkan och Sverige

Anspråken från företrädarna i den multiplicerande församlingsrörelsen om vad som nu sker är radikala. Mot detta kan man fråga sig om det verkligen är något nytt? Rörelser av husförsamlingar har växt fram i väst förr. Vad är det som säger att en än så länge inte särskilt omfattande rörelse i väst eller Sverige skulle få genomslag?

I detta kapitelns första avsnittet hävdar jag att den multiplicerande församlingsrörelsen inte nödvändigtvis kommer bli, men dock har potential att åstadkomma att något nytt, kraftfullt och annorlunda växer fram när den förföljda kyrkan möter en svensk kontext. Därefter vill jag behandla frågan huruvida den har potential att bli något bestående utifrån synen på institutionalisering. I nästföljande avsnitt kommer jag behandla problemen och därefter möjligheterna med en sådan utveckling i en svensk kontext. Till sist avslutar jag arbetet med att argumentera för behovet av en ”förföljda kyrka” i Sverige och huruvida den multiplicerade församlingsrörelsen kan utgöra svaret på den utmaningen.

7.1 Fusionen mellan husförsamlingstanken och församlingsplanteringstanken

Garrisons svar på frågan om vi ser något nytt är att vi måste se det som sker i ett globalt perspektiv. Församlingsplanterande rörelser är inte västerländska husförsamlingar utan ett globalt fenomen med större genomslag för kristen tro än något annat vi känner till i kyrkohistorien. Det som sker i andra delar av vår värld menar han utmanar vårt traditionella sätt att göra kyrka. För honom är inte frågan om dessa rörelser är bra eller dåliga, om de kommer beröra väst eller inte – han är redan övertygad om att Gud gör något extraordinärt i vår tid. Frågan gäller vår roll i det, kommer vi se på som åskådare eller aktivt vara med och delta. (2004 s. 304.) Men förutom att de globala förutsättningarna, tillför den multiplicerande församlingsrörelsen något nytt i Sverige? Eller ska vi bara förstå den som att samma husförsamlingstanke nu tar ett varv till?

Jag skulle vilja betrakta det som nu händer som en fusion av två rörelser. Det nya som sker är att husförsamlingstanken möter församlingsplanteringstanken. Återupptäckandet av det församlingsgrundande som pågått på bred front i svensk kristenhet de senaste 15–20 åren har de senaste åren i sin bearbetning av hur nya församlingar ser ut lett fram till en falang som lyfter in husförsamlingen i ekvationen. Det församlingsgrundande tänket bidrar med en missionell inriktning.¹⁴ Husförsamlingstanken bidrar med betoningen av det enkla, avskalade och nära. Denna kombination gör att den multiplicerande församlingsrörelsen i Sverige skiljer sig, både från tidigare husförsamlingar och från församlingsplantering i stort.

Att denna rörelse mot att integrera husförsamlingen i det församlingsgrundande tänket i Sverige fått genomslag först de senaste åren tycker jag följande observationer kan påvisa. Peter Svanberg (samordnare för församlingsplantering inom Missionskyrkan och som idag talar varmt för enkla, organiska församlingar) skrev 1999 en avhandling om vilken typ av

¹⁴ Det församlingsgrundande nätverket, bestående av i stort sett alla de klassiska frikyrkorna, har visionen att se ”en rörelse av nya missionella församlingar i ett nytt Sverige” (Pionjärkonferensens hemsida 2010).

församlingar som skulle kunna tänkas planteras i en svensk kontext för Metodistkyrkan. I hans framställning finns ett avsnitt, som han kallar ett nytt paradigm inom församlingsplantering, som på flera områden liknar min beskrivning om den multiplicerande församlingsrörelsen (s. 98ff). Men när han drar sina slutsatser om hur nya kyrkor ska planteras är det snarare en förnyad form av det tidigare, en kombination av attraherande gudstjänster och livsnära cellgrupper (cell/celebration paradigm) som förespråkas, inte små, autonoma, familjeliknande gemenskaper (s. 175f). Han går en bit på vägen, men ger inte det nya alls samma utrymme som dagens multiplicerande församlingsrörelse. Likaså kan Waldemar Sjögren uppsats från 2001 som behandlar församlingsplanteringar som lagt ner eller inte växer nämnas. Hans resonemang liknar Svanbergs. Tanken på det reproducerande finns med och han visar att det finns en spänning mellan församlingsplanteringar som betonar ständigt växande till stora församlingar (megakyrkor) och de som snarare vill betona församlingens naturliga förmåga till reproduktion. Han förespråkar också det reproducerande som det mest naturliga (s. 12). Men samtidigt som tanken till reproduktion finns saknar hans framställning förvånande nog en enklare förståelse av kyrkan som en möjlig lösning på församlingsplanteringarnas oförmåga att växa. Han betonar istället behovet av att låta startteamet vara större, helst inte mindre än 20 personer (s. 45). Detta blir naturligtvis en märklig rekommendation till en rörelsen som förespråkar att församlingar aldrig eller bara i undantagsfall blir så stora som 20 personer. Perneryds uppsats om församlingsplantering i Sverige från 2001 saknar helt husförsamlingen som en möjlig och tänkbar inriktning för församlingsplantering. Min slutsats av detta är att husförsamlings-tänket helt enkelt i början av 2000-talet inte var tillräckligt utbrett i det församlingsgrundande samtalet i Sverige för att på djupet påverka dessa publikationer. Embryot fanns, men inte de utdragna konsekvenserna av det. Jag vill hävda att dessa publikationer hade sett betydligt annorlunda ut på det här området om de hade skrivits idag.

Jag har inte funnit texter som berör husförsamlingen ur ett svenskt perspektiv. Men det finns en skrift, *Husförsamlingen* från 1981 av Edin Lövås som översatts från norska till svenska. Vid en första titt kan det verka som den multiplicerande församlingsrörelsen är i stort sätt samma sak som det Lövås förespråkar. Men den tydligaste skillnaden mot Lövås är just den missionella betoning som den multiplicerande församlingsrörelsen fått med sig ifrån församlingsgrundartänket. Den multiplicerande församlingsrörelsen vill inte likt Lövås husförsamling vara en inomkyrklig förnyelserörelse som kompletterar redan existerande församlingar med husgemenskaper (Lövås 1981 s. 7). Den vill vara en missionerande rörelse, med Sverige som missionsland och som tar sig uttryck i genuint nya och autonoma församlingar. Skillnaden mot tidigare husförsamlingsrörelse skulle därför kunna uttryckas som att den multiplicerande församlingsrörelsen inte primärt är en uppmaning till kristna att starta en husförsamling i *sitt hem*, med sina troende vänner, utan att bli missionärer i sitt eget hemland genom att starta husförsamlingar hemma hos den som ännu inte tror, med dennes vänner.

En avgörande fråga för den multiplicerande församlingsrörelsen i Sverige är därför om den lyckas ta sig utanför den kristna sfären. Det som sker i Sverige idag upplever jag fortfarande mest sker i kretsar inom den befintliga kyrkan. Människor kommer givetvis till tro, men majoriteten av husförsamlingarna byggs även i Sverige upp av redan troende. Jag har själv aldrig än stött på något exempel på husförsamling som startats av någon som själv kommit till tro i rörelsen. För den multiplicerande församlingsrörelsen är det viktigt att inte bara starta församlingar utan att de som startas också har förmågan att själva producera nya församlingar med samma förmåga. Så vitt jag vet har inte den multiplicerande församlings-

rörelsen i Sverige ännu sett fler än möjligtvis två generationer.¹⁵ Om den församlingsplanterande rörelsen ska vara något nytt måste den bli en rörelse framförallt utanför, inte bara inom den etablerade kyrkan och se flera generationers reproduktion. Som enbart inomkyrklig rörelse förlorar den sin identitet och kan knappast förstås som något mer än ännu ett varv av husförsamlingar.

7.2 Institutionaliserings – avsteg eller framsteg

Jag har hävdad i detta arbete att det är möjligt att till viss del efterlikna den förföljda kyrkan i väst. Den yttre strukturen är fullt möjlig men den stora utmaningen är de inre värdena som passionen och den helhjärtade engagemanget. Men även om det går till viss del, är det önskvärt? Och åstadkommer den förföljda kyrkan något bestående? En stor del av svaret på de frågorna avgörs av vår syn på institutionalisering. Är institutionalisering en nödvändig process eller ett avfall från det ursprungliga. Är den en naturlig mognad eller en sjukdom.

Om institutionaliseringen ses som rörelsers nödvändiga mål för att bli något beständigt finns det ingen anledning att åter igen gå tillbaka till ett tidigare och mer ofullkomligt stadiet. Men om det snarare ska betraktas som en sjukdom ska allt göras för att undvika, eller om det inte går, fördröja institutionaliseringen så mycket som möjligt.

Den multiplicerande församlingsrörelsen förespråkar tydligt det andra, man är överens om att institutionalisering är en av de stora fienderna, även om man har olika svar på huruvida det är möjligt att undvika det. Addison har ett mer pragmatiskt svar. Rörelser har alltid gått i cykler men det hindrar oss inte från att gång på gång återupptäcka identiteten som rörelse. Samma tanke uttrycker Hirsch med sitt språk om att återfinna och återaktivera. Cole och Viola vågar ta det ett steg till. Viola ser framför sig ett bestående normaltillstånd hos kyrkan av små, organiska gemenskaper utan centraliserad eller hierarkisk gemensam struktur och som visserligen inspireras, korrigeras och närs av ett kringresande ledarskap men aldrig är underställt det. Cole menar att det finns en lösning på problemet vilket han kallar för *theology of death* där han kooperativt läser Jesu ord om att mista sitt liv för hans skull. Parafraaserat: ”den som vill bevara sin *organisation* kommer förlora den, men den som mister sin *organisation* för min skull ska vinna den” (se Matt 16:25). En organisation hälsostatus kan mätas efter hur ängslig den är att hålla sig vid liv. Det finns alltså ett botemedel mot institutionaliseringen som innebär en kontinuerlig död. (Cole 2009 s. 278ff.)

Jag delar den multiplicerande församlingsrörelsens syn på faran med institutionalisering, men ställer mig samtidigt frågande till om det går att undvika. Jag har lättare att se Addisons växelverkan som det mer realistiska än Violas och Coles mer permanenta lösningar. Liksom Cole konstaterar att alla samfund en gång var församlingsplanterande rörelser (2010 s. 87) konstaterar David J. Bosch att alla rörelser antingen upplöses eller institutionaliseras. Det verkar vara en sociologisk lag. Bosch menar att det är en orimlig förväntan att rörelser ska bestå i längden som enbart rörelser. Institutionen och rörelsen är inte heller nödvändigtvis motsatspar. (2011 s. 53.) Jag tänker att institutionen inte är problemet i sig. Den blir ett problem i det att den kan få en rörelse att bestå trots att den förlorat sin nerv och puls. Förföljelsens de-institutionaliserande effekt tvingar därmed fram det levande som förhoppningsvis finns och identiteten som rörelse hålls levande.

¹⁵ D.v.s. det finns moderförsamlingar, kanske exempel på församlingar som har barnbarn, men ännu vad jag vet inga barnbarns barn.

Ur detta perspektiv anser jag att den förföljda kyrkan är önskvärd att efterlikna. Om förföljelsen inte gör det, behöver vi själva regelbundet skaka om våra institutioner och låta det som redan är dött dö för att det som må finnas kvar av liv ska komma upp till ytan. Även om det möjligtvis är en utopi med en bestående rörelse, har Cole ett viktigt bidrag i att lyfta fram dödens teologi. Den förföljda kyrkan lär oss att det är döden som leder till livet. Vi måste ständigt våga sätta våra kyrkor och organisationer på spel för högre syften. Om Addisons svar att rörelser uppstår och institutionaliseras i cykler är sant är det hög tid igen för en rörelse i Sverige. Och om vi inte har någon förföljelse som gör det måste vi själva ge rörelsen utrymmer att utmana våra uppbyggda institutioner.

7.3 Problematisering av den förföljda kyrkan

Jag har kritiserat den multiplicerande församlingsrörelsen för att inte problematisera husförsamlingsrörelsen i Kina. Det vore märkligt att avsluta det här arbetet utan att själv försöka mig på en sådan bedömning. Vad är problemen eller riskerna och främst då utifrån hur den förföljda kyrkan förhåller sig till Sverige?

7.3.1 Religiös elitism och svartvita gränsdragningar

När en rörelse så dramatiskt vill vända upp och ner på kyrkan som vi känner till den i väst finns det naturligtvis en mängd trådar att dra i. Jag vill fokusera på vad jag anser vara den viktigaste aspekten ur det här perspektivet. Min fråga är om inte både den förföljda kyrkan, husförsamlingsrörelsen i Kina och den multiplicerande församlingsrörelsen i väst i sin iver har tendenser till en sorts religiös elitism.

En förföljd situation har ingen självklar plats för tron att långsamt växa fram. Man kan fråga sig dels vad den snabba tillväxthastigheten i sig gör. Hinner tron gå på djupet? Men också om förföljelsen kan tvinga fram en bekännelse utan att ge utrymmer för ett neutralt, prövande förhållningssätt. Priset för övertygelsen kan från dag ett vara oerhört högt. Överlåtelsen blir helhjärtad, men kanske inte helt förankrad i den egna teologiska bearbetningen. Den kritiska reflektionen och förhållningssättet över den egna övertygelsen kan bli obefintligt.

Den förföljda kyrkan använder utanförskapet som en förenande kraft vilket kan skapa känslan av ”vi mot världen”. Om detta för skarpt förstärker det egna valet som det enda sanna och riktiga kan världen framstå som alltför svartvit.

Faran i detta är dels av sekteristisk art, med en alltför intern och osund gemenskap och överlåtelse till varandra. Ur den kinesiska husförsamlingsrörelsen har det, trots att inte är ett framträdande drag (se punkt 4.5.5), uppstått extrema grupperingar med en skadlig och osund påverkan på såväl samhället, kyrkan som individer. (se ex. Aikman 2006 s. 254f.)

Den andra faran är vad som sker med de människor som misslyckas med den höga standarden. Var finns platsen för tvivlet och brottningen med den egna tron? Jag lyssnade i Sverige på en kvinna på besök ifrån kyrkan i Kina.¹⁶ Hon berättade att de nytroende hade 10 veckor på sig, om de inte tagit med någon ännu inte troende innan dess ansågs de inte som riktigt kristna. Vad sker med dessa människor som diskvalificeras som kristna på grund av brist på engagemang eller överlåtelse?

Även i den multiplicerande församlingsrörelsen finns den höga förväntan på varje

16 Tyvärr kan jag varken minnas namn eller sammanhang men tycker hennes kommentar betonar hur fokuseringen på tillväxt också kan innebära en fara.

troende. Den vill, som Cole säger, höja ribban för vad det innebär att vara lärjunge. Den har ett starkt fokus på tillväxt och att nå ut. Den vill sakna plats för den passiva besökaren. Det är ingen tvekan om det: Den förföljda kyrkan har, på gott och ont, en hög tröskel!

En stor utmaning för den multiplicerande församlingsrörelsen i Sverige är därför att inte bara skapa rum för bearbetning och brottning innan en människa kommit till tro utan också under tiden hon tror. Det måste också, trots en hög ambition, finnas utrymme för tider och situationer i livet då ambitionen får vara "vilande". En rörelse som vill betona att alla ska kunna göra allt, måste dock också ha en slags realistisk insikt om att det är en stark förenkling av verkligheten, för att inte bli osund eller stänga ute stora grupper av befolkningen. Den multiplicerande församlingsrörelsen träffar rätt när den inser att mycket begränsas av för små förväntningar på den "vanlige lärjungen". Men iveren får inte frammana en elitism som ställer människor med fysiska eller psykiska hinder utanför. Höga förväntningar är bra, men det går en hårfin linje mellan förväntningar som lyfter och krav som knäcker. Titta bara på engagerade fotbollsföräldrar. Den multiplicerande församlingsrörelsen måste hålla denna fara i sitt medvetande.

7.3.2 Den förföljda kyrkan i en individualistisk kontext

Det finns också en fara som jag primärt skulle förknippa med den multiplicerande församlingsrörelsen i just väst. När den förföljda kyrkan ska appliceras på väst uppstår problem med den västerländska individualismen. I en verkligt förföljd kyrka tror jag inte detta är ett problem eftersom det ömsesidiga beroendet snarare ökar än minskar. Men när Cole i en västerländsk kontext betonar att det är lärjungen som är det centrala framför kyrkan, finns risken för en extremt individualistisk kristendom. Om allt som behövs finns i den enskilda lärjungen kan effekten bli lärjungar som inte tror att de behöver kyrkan. Med Coles bildspråk: Hela DNA:t som bygger upp kroppen (församlingen) finns i varje cell (lärjungen). Kyrkan blir i värsta fall bara en bieffekt som kan väljas eller väljas bort.

Institutionen som kritiseras kan kanske också vara det sista kvarvarande uttrycket för ett gemensamt beroende och en kooperativ kristen livstil. Det finns inte självklart i den individualistiska kulturen något bakom som kan lockas fram när det andra förlorar sin plats. Och kvar blir bara öar av individer eller grupper utan ett ömsesidigt beroende.

Här har Viola ett viktigt perspektiv för den multiplicerande församlingsrörelsen. Det är i gemenskap, och bara där, som det organiska livet kan växa och ta sig uttryck. Kyrkan är inte bara en bieffekt av att det blir lärjungar, den är ett uttryck för Guds syfte och dröm av en upprättad skapelse och mänsklighet i en levande relation till varandra och till Honom själv.

7.3.3 Beroende av förföljelsen

I Kina ser vi tendenser på en utveckling mot en större institutionalisering av husförsamlingsrörelsen i takt med förändrade villkor för församlingarna. Frågan är om den förföljda kyrkan är lika beroende av sin förföljelse som den institutionaliserade är av sin institution. Det finns besvärande få undantag av bestående rörelser som saknar förföljelse. Lär den förföljda kyrkan oss att rörelser inte består av sig själv? I förlängningen behövs alltid något mer: Antingen en yttre kraft i form av förföljelse eller en inre kraft i form av en institution.

Här är det avgörande problemet för den multiplicerande församlingsrörelsen. Till vilken grad går det efterlikna den förföljda kyrkan. Att de inre värdena är svåra att efterlikna märks tydligast på avsaknaden av eskatologi. Om det i Sverige ska uppstå församlings-

rörelser som på allvar vill leva med den förföljda kyrkan som ideal måste de erövra ett eskatologiskt språk och fokus. Frågan är om det svenska välfärdssamhället inte lägger en våt filt över varje sådant försök. Desperationen är helt enkelt för liten. Är avståndet mellan den förföljda kontexten och den svenska är för lång? I nästa avsnitt vill jag diskutera vad den förföljda kyrkan kan bidra med.

7.4 Bidrag från den förföljda kyrkan

Om Garrison har rätt är kombinationen av snabbt reproducerande, fristående församlingar i nätverk den överlägset mest kraftfulla modellen för snabb tillväxt av kristen tro. Det finns ingen annan metod som kan jämföra sig med framgången för det han kallar församlingsplanterande rörelser (2004 s. 28). Cole motiverar sitt ställningstagande för denna typ av att organisera sig med att det bara är genuint multiplicerande former som kan hantera och är förberedda för riktigt kraftfull expansion (2010 s. 76f).

Den förföljda kyrkan bidrar därmed med ett sätt att vara kyrka som har en potential som saknar motstycke. Modellen har skalat bort inbyggda begränsningar för expansion. Reproducerande församlingar kan växa utan att förlora sin närhet vilket inte är sant om kyrkor som betonar ständig tillväxt i den befintliga kyrkan. Den ständigt växande kyrkan måste gå igenom stadier och identitetsförändringar för att komma igenom plåtår för fortsatt expansion. Hos en rörelse av reproducerande församlingar går förändringen istället i cykler. Livet börjar om, med nya människor, i en fullt fungerade fristående gemenskap.

Men att en modell har potential är föga viktigt om den saknar träffpunkt mot sammanhanget. Är den svenska kontexten lämpad för en rörelse med den förföljda kyrkan som ideal?

7.4.1 Den svenska kontexten

AnnaCarin Abrahamsson visar hur sociologer beskriver förändringen i förhållandet till religion i den alltmer postkristna kontext som Sverige är en del av. Hon menar att det sammanhängande dragen kan beskrivas både som en sekularisering och en återsakralisering. Den institutionaliserade religionen tappar mark, både som makt i samhället och som organiserade trosgemenskaper. Men i den individuella religiositeten är trenden snarare det motsatta. Det postkristna utmärks också av en religiös mångfald som kräver en högre nivå av specialisering och ”nischmedvetenhet”. (2012 s. 7ff.) Det som kan sägas om den specifikt svenska kontexten jämfört med övriga Europa och USA är enligt Svanberg att den gått än längre i denna riktning än de andra (1999 s. 56f).

Vi har sett hur den förföljda kyrkan, i form av husförsamlingsrörelsen i Kina, har en gränsöverskridande förmåga som skulle kunna träffa den mångkulturella och mångreligiösa svenska kontexten. Den differentiering i subkulturer och intressegrupper som kräver specialisering och ”nischmedvetenhet” är som gjord för dessa små, anpassningsbara och fristående församlingsenheter som växer fram genom att ta sig in och själv gå över trösklarna istället för att försöka sänka dem för att attrahera.

Det finns också en mötespunkt i längtan efter gemenskap, snarare än delaktighet i en organiserad religion. Om det är sant att vår tid längtar efter en icke-institutionaliserad andlighet är den förföljda kyrkan ett fantastiskt exempel att lära av. De kyrkor som blomstrar under förföljelse har framgångsrikt genomgått den de-institutionalisering som är precis vad vår tid i så fall längtar efter. De har visat att det är möjligt utan att förlora sin identitet som kyrka. Snarare befast den.

7.4.2 Bidrag till den etablerade kyrkan

Hur kan då den förföljda kyrkan bidra till den etablerade? Ett frekvent förekommande citat i litteraturen hos den multiplicerande församlingsrörelsen är från Reggie McNeal: ”A growing number of people are leaving the institutional church for a new reason. They are not leaving because they have lost their faith. They are leaving the church to preserve their faith.” (Viola 2009a s. 125, Dale m.fl. 2011 s. 34.) Den samhällsliga utvecklingen återspeglas självklart inom kyrkan. I så all finns det även inom kyrkan i Sverige en rådande trötthet på organiserad religiositet, förmedlad av anställt ledarskap och en hunger efter ett enklare och mer relationsbaserat uttryck. Viola menar att en bidragande orsak till att han lämnade den institutionaliserade kyrkan helt enkelt var att han var uttråkad av att gå på gudstjänst (2008 s. 11). Det är inte ovanligt att i Sverige idag möta personer med liknande känsla, som antingen tröttnat på gudstjänsten eller mest går av plikt. Problemlösningen för egen del har alltid varit att antingen utmana personen till större överlåtelse och uthållighet eller att göra gudstjänsterna mer underhållande och bättre. Den förföljda kyrkan skulle kunna bidra med en annan lösning – en fungerande kristendom bortom den rådande gudstjänstcentreringen. Liksom en fungerande kyrka bortom vår fixering vid organisationer och samfund.

Det andra den förföljda kyrkan kan bidra med till den etablerade kyrkan i Sverige är att visa att det är möjligt att lita på både Gud och gräsrotterna. Den förföljda kyrkan är ett rop om att våga släppa kontrollen och ett vittnesbörd om att kyrkan inte blir mindre utan mer hälsosam av det. Den vanlige lärjungen kan ”äga” kyrkan – hon är förmögen att både vara, driva, utbreda, starta kyrkan. Dale m.fl. gör jämförelsen med reformationen, då bibeln gick från att vara prästerskapets och de ledande inom kyrkans egendom till att bli tillgänglig för de stora massorna. Lärjungen blev bemyndigad att både läsa och tolka skriften. De ser en liknande parallell i att kyrkan i den multiplicerande församlingsrörelsen blir tillgänglig för den vanlige lärjungen. (2011 s 21–27.)

Hirsch hävdar att ju längre sekulariseringen går och ju större del av en befolkning som är ointresserad eller obenägen att ”gå till kyrkan”, ju mer måste kyrkan ställa om från en attraherande till en sändande modell (2006 s 60ff). Här har den förföljda kyrkan med sin betoning på utsändande, reproducerande gemenskaper något att lära. Och om det är sant som Svanberg hävdar, att det som utmärker den svenska kontexten är en än längre utbredd sekularisering än övriga Europa och USA, är kyrkan i Sverige den kyrkan som allra mest kraftfullt behöver genomgå en sådan omställning.

Till sist skulle den förföljda kyrkan kunna hjälpa den etablerade tillbaka till ett tydligt fokus på Jesus. Förföljelsens avskalade förmåga tvingar fram det unika för just kyrkan. Kyrkan gör mycket bra, men som hon knappast är ensam om i samhället. Det finns dock en sak hon gör som ingen annan kan – hon följer Jesus. Den förföljda kyrkan lär oss att komma bort från att tävla på andra arenor och hitta vår mest sanna identitet. Vi är lärjungar till honom. Det är vår specialitet. Låt oss göra det, och inte allt annat.

7.4.3 Bidrag till samhället

Hos den multiplicerande församlingsrörelsen är detta kanske lite paradoxalt nog en viktigare fråga än vad rörelsen kan betyda för kyrkan. Cole citerar hur en pastor utbrast under ett undervisningspass: ”I get it! [...] I have been thinking all along about changing the *church*. You are talking about changing the *world!*” (2010 s 64). Jag säger att det är paradoxalt för som vi sett betonar varken husförsamlingsrörelsen i Kina eller den

multiplierande församlingsrörelsen i väst vare sig politiska agendor eller organiserat socialt arbete. Den förföljda kyrkan är ofta helt osynlig som opinionsbildare eller röst i samhället.

Men dess förvandlande kraft ligger i en tilltro till vad som sker genom förvandlade människor på individnivå. Den förföljda kyrkan förvandlar världen genom förvandlade liv – ett hjärta i taget. Inifrån och ut, inte uppifrån och ner. Avgörande för om rörelsen får någon som helst påverkan på samhället är alltså dess förmåga att få se människor komma till tro på Jesus och uppleva förvandlade liv. Det är det enda sätt som den multiplierande församlingsrörelsen vet att kunna påverka världen. Och som sagt, det är också dess mål. Cole säger: ”Contrary to what you thought, changing the church is not the idea of this book.” (2010 s 64.)

7.5 En identitet, inte en modell

Utifrån detta resonemang tycker jag det blir tydligt att det egentligen inte ytterst är en modell som den förföljda kyrkan har att bidra med. Det blir också uppenbart i läsningen av församlingsplanterna. Dale m.fl. påpekar att det nya aldrig kan reduceras till ett program med tio steg till förändring. Kärnan är att låta den helige Ande leda och låta alla medlemmar vara delaktiga (2011 s 216). Cole säger: ”Organic church is a mind-set, not a model. It is a way of relating more naturally to God, one another, and the world in which we are all planted” (Cole 2010 s 11). Viola för följande resonemang om organisk kyrka som modell:

For me, organic church is a shared-life in Christ; it’s not a model. It’s not about a new structure; it’s about a new relationship with the Lord Jesus. One that is real, intimate, deep, and corporate. A common remark that my co-workers and I hear from people who attend our conferences is, “I came here to learn how to ‘do organic church,’ and instead, I received a revelation of Jesus Christ.” (Giles 2010)

Jag tror de har rätt. Om den förföljda kyrkan ska bidra måste det vara med något mycket mer än en modell. Det är en identitet. Ett förhållningssätt till samtiden som kyrka. En förståelse av sig själv, inte som en förening eller institution utan som en gräsrotsrörelse. Ett folk med ett angeläget uppdrag som söker förändring genom det livsförvandlande mötet med Jesus. Och om det svenska välfärdssamhället inte ska lägga en blöt filt över denna rörelse tror jag den måste våga de steg som också ger den tillgång till förföljelsen kraft.

7.5.1 Finns förföljelsens kraft att ta del av i Sverige?

Vinoth Ramachandra, teolog och verksam i anglikanska kyrkan på Sri Lanka ger följande utmaning till den västerländska kyrkan:

[K]anske kan vi se fram emot att de västerländska kristna lär sig att skilja evangeliet om Kristus från de förutsättningar, värderingar och seder som präglar det västerländska hedniska samhället, så att de får uppleva den sociala förföljelse och det lidande som evangeliet medför. Kanske börjar Europas och Nordamerikas evangelisering om på nytt? (2005 s 205)

Kan den multiplierande församlingsrörelsen bli ett svar på denna utmaning? Och finns det grogrund för en förföljd rörelse i Sverige?

Jag vill svara ja på dessa frågor. Men den multiplierande församlingsrörelsen behöver så att säga ta till sig ”hela konceptet”. Om allt den åstadkommer är en strukturförändring kommer varken deltagarna eller betraktarna utifrån uppleva något paradigmskifte. Förändringen blir nog en i många stycken också ganska odramatisk omställning från ett

stort event i en kyrkbyggnad till en liten gemenskapskväll i hemmet.

Men om kyrkans identitet utmanas och om rörelsen dessutom skulle nå en större tillväxt och bli en vanlig företeelse bland människor utanför den etablerade kyrkan, tro jag det finns förutsättningar för starkt motstånd och sektstämpling. I sin mest radikala form utgör den multiplicerande församlingsrörelsen även en tydlig kritik till det etablerade genom att förespråka en demontering av den institutionaliserade kyrkan.¹⁷

Jag skulle också vilja hävda att det finns ett utanförskap i Sverige där en sådan här rörelse kan få fäste. Den individualistiska samtiden som premierar det starka, självständiga och oberoende för människor ut i marginalen. Det finns ett sorts förtryckande system av att kunna klara dig själv. Den multiplicerande församlingsrörelsen har förmågan att kunna utmana detta system och koppla an till de människor som puttas ut genom en radikalt kooperativ livstil som vägrar hålla isär det privata och gemensamma.¹⁸

Den multiplicerande församlingsrörelsen skulle också kunna utmana i en vägran att följa den i samhället utbredda förväntan att hålla tron till det privata. Den förföljda kyrkan har befriats från uppdelningen mellan det andliga och det profana. Jag tänker på hur uttrycket ”tro gör man i kyrkan” totalt förlorar sin udd och poäng i mötet med en rörelse utan vare sig kyrkbyggnader eller en förståelse av kyrkan som något man gör eller går till. Det finns ingen privat religiositet om kyrkan är en andlig familj, utsänd av Gud med ett gemensamt uppdrag till världen. Kyrkan är ingen plats att gå till om man är intresserad, den är en smitta som tar sig in och som du vare sig du vill det eller inte möter genom förändrade liv i din familj, hos dina vänner eller arbetskamrater.

Den multiplicerande församlingsrörelsen har dessutom potential att utmana vår konsumtionskultur på ett djup som den etablerade kyrkan saknar. Hur skarpt budskapet än förkunnas är den etablerade kyrkan själv för tydligt en del av systemet för att utmana det. Den levererar de andliga tjänster som efterfrågas och dras med i ett konkurrenstänk om resurser och medlemmar. Här kommer den förföljda kyrkan ur ett helt annat perspektiv. Den har tvingats välja bort privilegierna av att vara omtyckt. Det finns inget rykte, förklämt till förtroende, som den är ängslig för att förlora. Den tävlar inte om uppmärksamheten, utan vill snarare undvika den. Du kommer aldrig se en annons i tidningen från en verkligt förföljd kyrka. De eftersträvar inte efter att bli synliga som organisation. Dess ledare kommer inte vara ansiktet utåt utan tjänarna inåt. Den förföljda kyrkan har inget annat att luta sig tillbaka mot än aktiva medlemmar. Den sprids genom människor och relationer exklusivt. Medlemmarna har aldrig varit passiva konsumer av vad kyrkan erbjuder utan formar från dag ett gemenskapen och är själva bärare av budskapet.

Ytterst utmanar den multiplicerande församlingsrörelsen inte bara kyrkans självbild utan också bilden av vad kyrkan är hos det svenska samhället i stort. Den kristna historien har fortfarande tydliga spår i det svenska medvetandet med kyrkan som en stabil plats för högtidstillfällen eller sorg. För många svenskar är kyrkan som institution fortfarande viktig. Min erfarenhet är att även människor som aldrig haft någon bakgrund i kristna sammanhang, ändå anser att man bör gå till en kyrkbyggnad på söndagar som troende och blir upprörda när det pratas om att kyrkbyggnader behöver stängas igen. Den multiplicerande församlingsrörelsen ställer allt detta på ända.

I frågan om det finns en grogrund för förföljelse i Sverige skulle jag också vilja påpeka

17 Tydligaste exemplet på denna kritik mot kyrkan i väst av såväl dess oförmåga att bryta med sitt hedniska arv som dess långtgående institutionalisering är Viola & Barnas bok *Pagan Christianity* (2008).

18 Hur skulle exempelvis samhället reagera på en växande företeelse hos människor som i omsorg om de utsatta vägrar att ha individuellt separerade ekonomier och tillgångar.

att det finns ett pris att betala som är unikt för dem som kommer från det motsatta hållet än från redan kristna kretsar. De redan kristnas tro väcker inte så stor uppståndelse. Men när en i samhället inflytelserik eller ansedd person väljer att omfatta tron väcks den slumrande ”kristofobin” till liv. Senaste exemplet är hur Markus Birros kristna bekännelse mötts med kraftiga påhopp, men han är inte ensam.

Utifrån det här skulle jag vilja hävda att det inte är en orimlig tanke att den multiplicerande församlingsrörelsen skulle kunna få skjuts av den kraft som den förföljda kyrkan äger. Det okända är alltid osäkert. Den multiplicerande församlingsrörelsen skulle igen kunna göra kristen tro till något närgånget och därmed också provocerande för människor i Sverige i allmänhet. Jag vill avsluta det här arbetet med att förespråka ett sådant ställningstagande.

7.5.2 Att bli närvarande genom utanförskap

I mitt studie av husförsamlingsrörelsen i Kina och den förföljda kyrkan har en paradox blivit påtaglig. Den förföljda kyrkan har en förmåga att komma nära igenom sitt utanförskap. Att sektstämplas, motarbetas och ställas utanför samhället är paradoxalt just det som också gör att rörelsen når fram. Det är alltså inget utanförskap för utanförskapets skull, ingen flykt från världen, utan ett alternativt sätt att faktiskt möta världen. Utanförskapet får kyrkan att hitta tillbaka till sin sanna identitet.

Detta kan ses i den förföljda och samtidigt växande kyrkans eskatologi. Utanförskap gör att man betraktar framtiden ur en annan vinkel. Nuets ses inte så mycket som ett medel för att förändra framtiden, som framtiden ses som ett medel att förändra nuet. Den eskatologiska betoningen innebär inte en passiv väntan på ”den stora dagen då allt ska bli bra” utan är en övertygelse som förändrar förhållningssättet i nuet.

Jag skulle vilja hävda att denna utmaning från den förföljda kyrkan samt den postkristna kontexten som kyrkan i Sverige lever i ställer svensk kristenhet inför ett val. Ett val som även om det inte är lika dramatiskt ändå kan liknas vid det kyrkan i Kina ställdes inför i och med den nya politiska ordningen 1949. Det var ett val av att antingen stå innanför samhällets ramar och acceptera att samhället satte villkoren eller att stå utanför, vara motarbetad men själv fri från samhällets krav att få definiera kyrkans roll. Vi har ett liknande identitetsval att göra. Ska kyrkan i Sverige idag förstå sig som en profetisk, obekvämt motrörelse eller som en av samhället accepterad institution?

Precis som det var husförsamlingsrörelsen i Kina som var tvungen att ta det mest aktiva och obekväma valet, inte den officiella kyrkan, så måste den del av kyrkan i Sverige som inte omedvetet vill dras med i det andra aktivt välja det första. Den instinktiva responsen för kyrkan är nämligen, att när den tidigare givna platsen försvinner i och med samhällets förändring, hitta en ny roll att fylla i den verklighetsbeskrivning som nu råder snarare än utgör en kritik av den samma.

När kyrkan söker sin roll i en sekulariserad världsbild som inte har plats för kyrkans verkliga identitet kommer bilden hon kommunicerar av vad kyrkan är reduceras därefter. I Sverige tar denna reducering sig uttryck i att människor i allmänhet inte sällan ser kyrkan som en barnpassande serviceenhet med uppdrag att ge vidare sunda värderingar; en myndighet vid livsavgörande tillfällen som födelse, vigsel eller begravning eller ett kriscenter vid katastrofer och för de som har det svårt i samhället.

Detta ansvarstagande i samhället är självfallet inte fel i sig, men det utmanar inte den sekulära världsbilden. Det blir fel i samma stund som det görs för att kyrkan ska bli

trovärdig och rädda sin plats i ett allt mer postkristet samhälle. Kyrkan blir omtyckt snarare än obekvämt, en upprätthållande kraft innanför istället för att förändrande kraft utifrån. Hon förlorar sin profetiska egg och går från att vara ett annorlunda folk till en allmännyttig aktör i samhället. I jakten på att bli trovärdig för en sekulär omvärld förlorar hon både sin identitet och sin förmåga att möta den återsakralisering som också präglar vår tid. Trovärdighet är ingenting som kyrkan ska söka, det blir alltid kontraproduktivt. Trovärdighet är en bieffekt av integritet.

Stanley Hauerwas skriver i en artikel med den för det här arbetet talande titeln ”No enemy, no christianity” att det stora misstaget kristenheten gjort i mötet med den moderna världsbilden har varit att försöka förklara evangeliet på ett begripligt sätt för världen, istället för att förklara hur världen är obegriplig utan evangeliet (1996 s. 28). Kyrkan har en alternativ berättelse att berätta och hon måste våga låta den höras. I en postmodern tid menar Hauerwas att själva akten av att predika, proklamationen av en alternativ berättelse, är en utmaning mot den tolerans och (val)frihet som vår tid glorifierar (1996 s. 32).

Den förföljda kyrkan lär oss att våga gå proklamationens väg för vår övertygelse. Provocerande för den postmoderna människan kommer vi inte längre på samma nivå. Vi är inte medspelare med alla andra på samma villkor. Vi kommer underifrån, ifrån ett utanförskap, men med en tilltro om sanktion ifrån den Högste. Vi utmanar mottot att du väljer själv vad som passar dig. Vi utmanar den självvalda friheten. Vi proklamerar ett beroende av Gud. En tro och tillit till Honom och en misstro mot oss själva. Vi proklamerar den förföljda kyrkans tilltro till att det är Guds Ord, inte samhället som sätter agendan. Hauerwas skriver:

As a church, we stand under the Word because we know we are told what we otherwise could not know. We stand under the Word because we know we need to be told what to do. We stand under the Word because we do not believe we have minds worth making up on our own. Such guidance is particularly necessary for people like us who have been corrupted by our tolerance. [...] Humility derives not from the presumption that no one knows the truth, but rather is a virtue dependent on our confidence that God's Word is truthful and good. (1996 s. 33)

Den förföljda kyrkan lär oss att samhällets världsbeskrivning är fel plats för kyrkan att leta efter sin identitet. Kyrkans sanna identitet måste alltid hittas i evangeliet, i den verklighetsbeskrivning som växer fram utifrån en kristen övertygelse och genom att tillåta den konfrontera världen. Där, genom att proklamera en alternativ berättelse och accepterar sitt utanförskap som en alternativ väg att närma sig och förändra samhället, hittar hon sitt mest fruktbara och hälsosamma tillstånd.

7.6 Slutsats

Den förföljda kyrkan utmanar kyrkan i Sverige att återerövra en identitet som (mot)rörelse. Den multiplicerande församlingsrörelsen skulle kunna vara ett svar på den utmaningen. Men förutom det som redan kännetecknar och finns i den multiplicerande församlingsrörelsen av exempelvis Jesusfokus, en enkel struktur och betoning på lekamannaskap skulle den som jag ser det behöva kompletteras eller erövra ytterligare tre saker för att på allvar möta den utmaning som den förföljda kyrkan ställer.

För det första. Förändringen måste ske på identitetsnivå inte bara på strukturnivå. Den måste våga välja att vara en motrörelse och utmana såväl den etablerade kyrkans självförståelse som den dominerande världsbilden i samhället. Bara där kan den bli närvarande i ett utanförskap på ett sätt som likt den förföljda kyrkan gör den till en tro för

massorna. Detta ska inte ses som en flykt utan som ett alternativt sätt att engagera sig i världen. Rörelser börjar alltid i marginalerna, aldrig i maktens centrum hos varken kyrkan eller samhället. De hämtar kraften från spänningen mellan missnöje och en positiv, alternativ verklighetsbeskrivning (Addison 2011 s. 29, 34).

För det andra. Den måste gå från att primärt vara uppbyggd och driven av redan kristna till att ledas och drivas av människor som kommit till tro i rörelsen. Den multiplicerande församlingsrörelsen förutsätter för sin identitet att inte främst vara en rörelsen inom den etablerade kyrkan utan framförallt en rörelse utanför. Det är också därifrån den på allvar och långvarigt både kan berika och utmana det etablerade.

Och för det tredje. Den behöver erövra ett eskatologiskt språk och förväntan. En eskatologi som likt den förföljda kyrkan manar till aktivitet genom att framtiden är en närvarande och förändrande kraft för nuet, inte en avlägsen, passiviserande förhoppning.

Litteraturförteckning

- Abrahamsson, AnnaCarin, 2012: *På spaning efter framtidens ledarskap: En studie av organiskt och inkarnationellt ledarskap i den kristna församlingen*. Stockholm: Teologiska Högskolan Stockholm.
- Addison, Steve, 2011: *Movements that change the world: Five keys to spreading the gospel*. 2 uppl. (1 uppl. 2009). Downers Grove: InterVarsity Press.
- Aikman, David, 2006: *Jesus in Beijing: How Chistianity is transforming China and changing the global balance of power*. Reviderad och uppdaterad uppl. (1 uppl. 2003). Oxford: Monarch Books.
- The Barna Group, 2009: "How many people really attend a house church? Barna study finds it depends on the definition." (15.4.2012) www.barna.org/organic-church-articles/291-how-many-people-really-attend-a-house-church-barna-study-finds-it-depends-on-the-definition
- Bays, Daniel H., 2012: *A new history of Christianity in China*. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Bosch, Daniel J., 2011: *Transforming mission: Paradigm shifts in theology of mission*. 20th anniversary edition (1 uppl. 1991). New York: Orbis Books.
- Cook, Richard R., 2005: "Behind China's closed doors" I: *Christianity today*. 2.2005. s. 70-72.
- Cole, Niel, 2005: *Organic church: Growing faith were life happens*. San Francisco: Jossey-Bass, A Wiley Imprint.
- 2009: *Organic leadership: Leading naturally right where you are*. Grand Rapids, Michigan: Baker Books.
 - 2010: *Church 3.0: Upgrades for the future of the church*. San Francisco: Jossey-Bass, A Wiley Imprint.
- Currah, Galen, Edward Aw & George Patterson, 2010: "Future of Anglo American Christianity: Interview with George Patterson" (19.4.2012). paul-timothy.net/pages/mn/pdf/mentornet75.pdf
- Dale, Tony, Felicity Dale & George Barna, 2011: *Small is big!: Unleashing the big impact of intentionally small churches*. (Tidigare utgiven som, 2009: *The rabbit and the elephant: Why small is the new big for today's church*.). Brenton: BarnaBooks, imprint of Tyndale House Publishers.
- Danyun, 1994: *Lijor bland törnen*. (övers. från engelsk uppl., 1991: *Lilies amongst thorns*). Uppsala: Mediagruppen.
- Frost, Michael & Alan Hirsch, 2003: *The shaping of things to come: Innovation and mission for the 21st-century church*. Massachusetts: Hendrickson Publishers.
- Fung, Raymond, 1982: *Household of God on China's soil*. World Council of Churches, Mission Series Nr. 2.
- Garrison, David, 2004: *Church planting movements: How God is redeeming a lost world*. Midlothian: WIGTake Resources.
- Giles, Keith, 2010: "What is organic church? An interview with Neil Cole & Frank Viola." (21.2.2012) www.cmaresources.org/article/organic-church_n-cole_f-viola
- Hauerwas, Stanley, 1996: "No enemy, no christianity: Theology and preaching between

- 'worlds'." I: red. Volf, Miroslav, Carmen Krieg & Thomas Kucharz. *The future of theology: Essays in honor of Jürgen Moltmann*. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- Hirsch, Alan, 2006: *The forgotten ways: Reactivating the missional church*. Grand Rapids, Michigan: Brazos Press.
- Holtrop, Philip C., 2005: "Simplicity, balance, and wearing spectacles: A discussion of David Aikman's *Jesus in Beijing*." I: *Calvin theological journal* 40.1.2005. s. 108-118.
- Hunter, Alan & Kim-Kwong Chan, 1993: *Protestantism in contemporary China*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jenkins, Philip, 2002: *The next christendom: The coming of global christianity*. Oxford: Oxford University Press.
- Lövås, Edin, 1981: *Husförsamling: En levande närmiljö*. 2 uppl. (övers. Gösta Wärnbäck, norsk titel *Husmenighet: Et levende nærmiljø*) Stockholm: Verbum.
- Pernryd, Johan S., 2001: *Församlingsplantering... i Sverige?!: Analys av amerikanska och europeiska teoriers tillämpbarhet i en specifik svensk kontext*. Stockholm: Teologiska Högskolan Stockholm.
- Pionjärkonferensens hemsida, 2010: (13.5.2012) www.pionjär.nu
- Ramachandra, Vinoth, 2005: "Trons praktik: En reflektion över Efesierbrevets budskap" (övers. Christina Rydén) I: *Jesus för världen: Röster från den världsvida kyrkan*. Örebro: Bokförlaget Libris. (Original publicerat 1996: *The recovery of mission: Beyond the pluralist paradigm*. Carlisle: Paternoster.)
- Schak, David C., 2011: "Protestantism in China: A dilemma for the party-state" I: *Journal of current chinese affairs* 40. 2. 2011. s. 71-106.
- Simson, Wolfgang, 2009: *The house church book: Rediscover the dynamic, organic, viral community Jesus started*. Brenton: BarnaBooks, imprint of Tyndale House Publishers.
- Sjögren, Waldemar, 2001: *Plantan som inte växte: Orsaker till att församlingsplanteringar i Sverige inte växer eller läggs ned*. Örebro: Örebro Teologiska Högskola.
- Svanberg, Peter, 1999: *Church planting in the 21st century: A model for new Methodist churches*. Asbury: Asbury Theological Seminary.
- Viola, Frank, 2008: *Reimagine church: Pursuing the dream of organic christianity*. Colorado Springs: David C. Cook.
- 2009a: *Finding organic church: A comprehensive guide to starting and sustaining authentic christian communities*. Colorado Springs: David C. Cook.
 - 2009b: *From eternity to here: Rediscovering the ageless purpose of God*. Colorado Springs: David C. Cook.
- Viola, Frank & George Barna, 2008: *Pagan christianity?: Exploring the roots of our church practices*. 2 uppl. (1 uppl. 2002). Brenton: BarnaBooks, imprint of Tyndale House Publishers.
- Tse-Hei Lee, Joseph, 2007: "Christianity in contemporary China: An update" I: *Journal of church and state* 49.2.2007. s. 277-304.
- Yancey, Philip, 2004: "Discreet and dynamic: Why, with no apparent resources, Chinese churches thrive." I: *Christianity today* 48.7.2004. s 72.